ISSN 0235-0351

3/2017

Ilmub aastast 1923

Raamatukogu

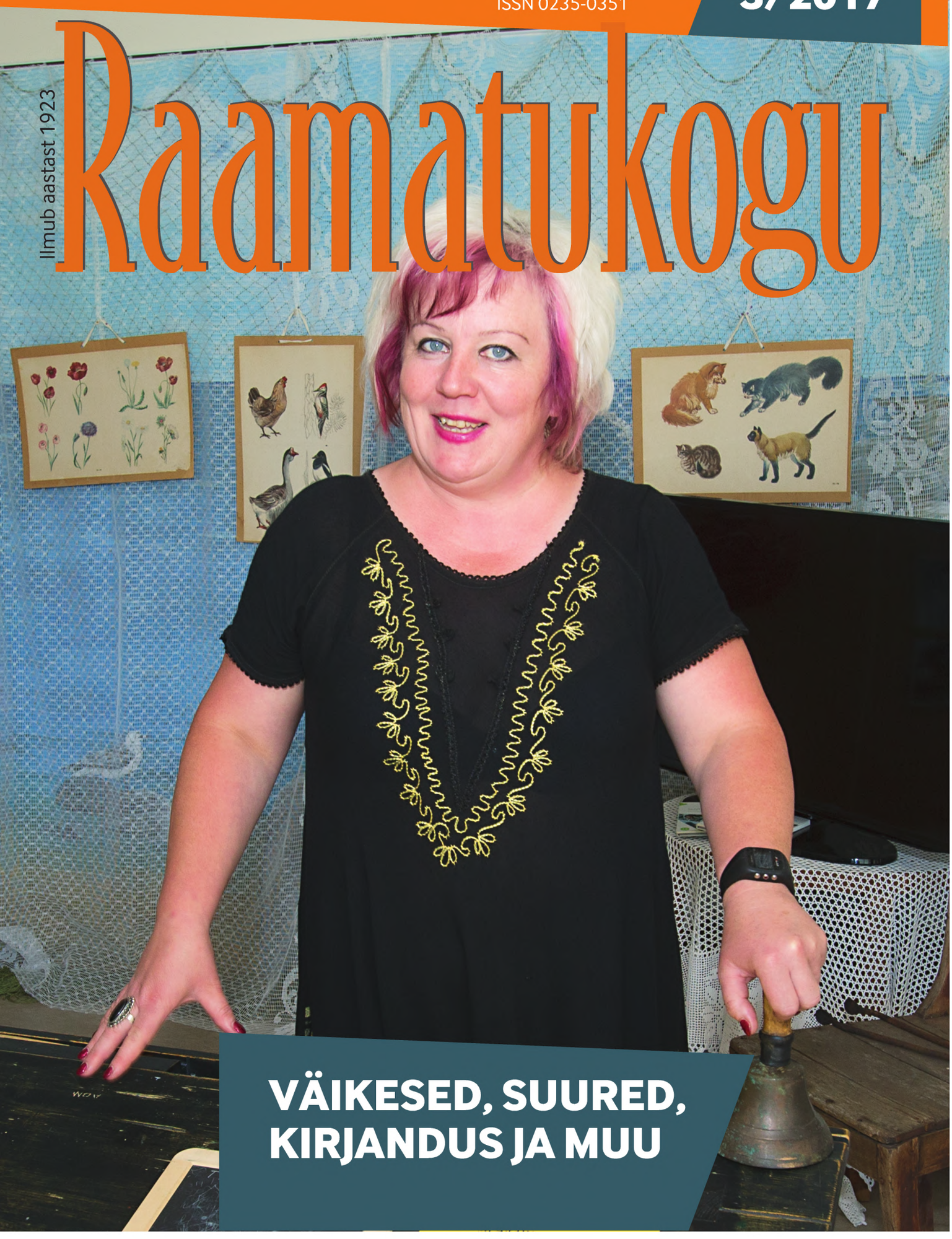

VÄIKESED, SUURED, KIRJANDUS JA MUU

Hea lugeja!

Mul on hea meel teatada, et tänavuse kolmanda numbri päevateemaks on *Väikesed, suured, kirjandus ja muu*. Püüame päevateemaga otsida vastuseid kolmele küsimusele: *Kuidas tutvustada kirjandust väikestele ja suurtele?*, *Millist kirjandust soovitada lugejaile, kes ei ole väiksed ega suured?* ning *Kuidas tuua väikseisse ja suuremaisse raamatukogudesse rohkem kasutajaid?* Jagame siin kolleegide kogemusi nii raamatukoguöö ja maakondlike laste-raamatupäevade korraldamisest kui ka üleeuroopalise kampaania-nädala lokaalsest läbiviimisest ning vaatame, milline on tänapäeva eesti ja eestindatud noortekirjandus läbi Jaanika Palmi silmade. Saame teada Tallinna Keskraamatukogu inglis- ja venekeelseid audio- ning e-raamatuid sisaldavast e-raamatukogust. Külastame Laidi Zalekešinat ja tema kolleege Mustvee Linnaraamatukogus ning uudistame nende ettevõtmisi. Kiikame ka üle lahe põhjanaabrite poole: Tiiu Reimo viib meid kurssi raamatuajaloo uurimisega tänapäeva Soomes ning Tiiu Valm uurib Soome sõpradelt, mida tuleks aluseks võtta 21. sajandi raamatukogu projekteerimisel. Kuuleme, kuidas elavad Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu sektsioonid-toimkonnad ja kuidas kulgesid kevadised mõttetalgud.

Saame aimu sellestki, kuidas kirjanik Karl Martin Sinijärv end raamatukogus tunneb. Laste ja noorte kultuuriaasta rubriigis astub oma kõnega söakalt üles Hanna Simona Allas. Kuulakem teda!

Soovin head lugemist ja jätku toredale suvele!

AVAVEERG

3 Kirjanik. Raamatukogus
Karl Martin Sinijärv

PÄEVATEEMA: VÄIKESED, SUURED, KIRJANDUS JA MUU

4 Mitte ainult noortest ja noortele
Jaanika Palm

9 *Kevade* lemmiktegelane Võru raamatukoguöös
Inga Kuljus

11 Mis toimub Tartumaa lasteraamatupäevadel?
Hele Ellermaa, Anita Priks, Aasa Sulg, Heidi Piisang, Helena Stepanova, Liina Tamm

14 *Get Online Week* Tallinna Keskraamatukogus
Sille Dammann, Kristiin Meos

16 Tallinna Keskraamatukogu avas inglis- ja venekeelseid audio- ning e-raamatuid sisaldava e-raamatukogu
Eva Suik

PERSOON

17 Laidi – Mustvee särasilmne patrioot
Intervjuu Laidi Zalekešinaga
Mihkel Volt

RAAMATUKULTUUR

25 Raamatuajaloo uurimisest Soomes 21. sajandi alguskümnenditel
Tiiu Reimo

KONVERENTSID & SEMINARID

30 Kuidas tuleks projekteerida 21. sajandi raamatukogu?
Tiiu Valm

33 Kuidas saame parima personali?
Mihkel Volt

LASTE JA NOORTE KULTUURIAASTA

34 Tulevik on lahti, kuid kellele?
Hanna Simona Allas

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

36 Kooliraamatukogude teabepäev Taaralinnas
Kadri Haavandi

37 Selle kevade *uue mõtte talgud*

38 Vanaraamatu toimkond uudistas Tartut
Sirje Lusmägi

39 Maaraamatukogude sektsioon kogunes Raadile
Lea Rand

40 *Õpetamine ja õppimine raamatukogus*
Kadri Haavandi

SÕNUMID

41 Tallinna linn tunnustas Tallinna Keskraamatukogu direktorit teenetemärgiga
Mari Sieberk

42 SUMMARY

Foto: Teet Malsroos

Kirjanik. Raamatukogus

Karl-Martin Sinijärv, *luuletaja*

Kirjanik raamatukogus – sellesse sõnapaari võib sisse lugeda päris mitu mõistmisvõimalust. Esimene on muidugi kõige harilikum. Et kirjanik on parasjagu lihtsalt raamatukogus ja teeb seal seda, mida raamatukogus ikka tehakse – loeb, laenab, tagastab, teeb kirjatööd, puhub juttu, istub kohvikus. Tavaline külastaja, ainult et kirjanik. Teise võimalusena tuleb meelde iga-aastane kirjanike raamatukogutuur, mil natuke rohkem kirjanikke on korraga raamatukogudes ja pigem esinemas, lugejatega kohtumas. Kolmas variant on, et kirjanik on raamatukoguga natuke põhjalikumalt seotud, näiteks töösuhte kaudu. Umbes nagu mina nüüd. Sel juhul on kirjanik juba täiega raamatukogus.

Kindlasti on mõni kirjaniku raamatukogus olemise viis veel olemas. Aga nood kolm mainitut olen järele proovinud ja võin omast kogemusest kinnitada, et kõik on head ja vajalikud. Esimene tänapäeval võib-olla kõige vähem, kuna raamatud ja kogud oskavad maailmakõiksustpidi suuresti ka koju kätte tulla. Ent raamatuvaikust ja -lõhna virtuaalmaailm ei too, nii et usutavasti külastavad reaalsed kirjanikud reaalseid raamatukogusid juba puht õhkkonna pärast jätkuvalt edasi. Kirjanikutöö on suures osas lugemine ja tööpaigana on raamatukogud suurepärased. Ülesastumispaigana samuti. Aastate jooksul on hea mitukümmend korda õnnestunud raamatukogudes etelda/jutelda ning kõik need korrad on olnud isemoodi ja omanäolised. Mõnikord on kuulajaid olnud vähem kui esinejaid, teinekord on saal inimesi murdu täis ja on ette tulnud isegi seda, et kogu seltskond kupatatakse mõnda kohalikku lokaali, et juttu jätkuks kauemaks. On sündinud tõsiuhkeid õnnestumisi, millest tänini hea meel, ent on olnud ka momente, mille pärast endiselt piinlik. Tuleb püüda paremini. Ja tundub, et ka sagedamini, sest egas ainult sügisese raamatukogutuuri ajal pea inimestele kirjanikke näitama, ja vastupidi. Siinkohal on arenguruumi mõlemal poolel, hoitagu sidet ja tehtagu põnevaid asju.

Raamatukogus töötamisega nagu igasuguse töötamisega on kõige keerulisem. Kõikvõimalik teine-kolmas töö kirjanikutöö kõrvalt on ikkagi muu töö ja sestap võib raamatulähedasi ameteid kirjanikele mõistagi soovitada. Ent Eestis üsna läbiproovimata ala on muuilmas kaunis levinud residentkirjaniku staatus. Traditsiooniliselt resideerivad muumaa kirjanikud pigem ülikoolide juures, ent miks ei võiks meie siinkohal raamatukogusid rakendada. Riik on kirjanikele juba stabiilset sissetulekut võimaldama hakanud, Tartul on lausa linnakirjanik olemas – tegusamad raamatukogud võiksid küll kaaluda residentuuride loomist. Et sul on mõneks ajaks oma kirjanik, kes kohtub lugejatega sagedamini kui kord elus või aastas, vestleb ja vajadusel juhendab – sellisest kooslusest võib sündida sünergia ja pikemas plaanis loodetavasti eeskätt hulk head uut kirjandust. Ideaalis võiksid need raamatukogud olla laiali üle maa ja seega avarduks ka kirjutavate inimeste silmaring tublisti – püsisuhe mõne paigaga on teine tera kui korraks külas käimine. Muidugi, selline suhe ei saagi sobida ei kõigile raamatukogudele ega kõigile kirjanikele, ent naljatamisi võib öelda, et raamatukogusid ja kirjanikke on meil enamvähem ühepalju, igaühele on järelikult kuskil keegi. Vahest tasub proovida?

Väikesed, suured, kirjandus ja muu

Mitte ainult noortest ja noortele

Viimaste aastate noortekirjanduse maastikul on märgata meeldivaid muutusi – sellele vanusegrupile mõeldud raamatuid ilmub märksa rohkem.

Jaanika Palm, *Eesti Lastekirjanduse Keskuse lastekirjanduse uurija*

Fotod: Teet Malsroos

Viimaste aastate noortekirjanduse maastikul on märgata meeldivaid muutusi – sellele vanusegrupile mõeldud raamatuid ilmub märksa rohkem kui paar-kolm aastat tagasi, valik on mitmekesistunud, kvaliteet paranenud. Selle on tinginud suures osas muutused kirjastamismaastikul.

Üha rohkem meie kirjastusi on huvitatud just noortele suunatud teoste väljaandmisest. Enamik meie turul pakutavatest noorteraamatutest on tõlkekirjandus. Valdavalt on see meieni jõudnud küll ingliskeelsetest maadest, kuid tundub, et keeleline ja geograafiline areaal tasapisi laieneb. Eesti autorite teoseid on sihtrühma raamatute koguarvust napilt neljandik. Nende avaldamisel kannab juhtrolli jätkuvalt kirjastus Tänapäev. Korraldanud koos Eesti Lastekirjanduse Keskusega alates 2000. aastast noorsooromaanivõistlusi, on just seal ilmunud nii võidutöid kui ka äramärkimist

leidnud käsikirju, sekka antakse välja ka mõni üksik tõlkeraamat. Kirjastus Pegasus näikse olevat viimastel aastatel haaret laiendanud. Varasematel aastatel enamasti mujal maailmas menukaid noortele mõeldud fantaasiaromaane ja nende sarju eestindanud kirjastus on üha rohkem hakanud avaldama ka realistliku põhitooniga meelelahutuskirjandust. Vaevu aasta jagu tegutsenud Päikese Kirjastuse egiidi all ilmuvad noortele küll vaid värsked tõlkeraamatud, kuid seda heas ja mitmekülgses valikus. Välja antakse kvaliteetseid menukeid nii realistlikust kui fantaasiamaailmast. Mitmekesist kirjandust pakub ka Varrak, kes avaldab nii eesti kui ka tõlkeautoreid, nii fantaasia- kui ka realistlikke romaane, kuid võrreldes teiste kirjastustega ilmub neil noorte sihtrühma silmaspidavaid teoseid vähem. Mullu sisenes noorteraamatute turule ka kirjastus Petrone Print. Nende pedagoogilise suunitlusega sari *Klipid elust* juhib noorte tähelepanu virtuaalmaailmas peituvatele ohtudele saksa keelest tõlgitud lihtsate õhukeste raamatukestega: Daniel Höra *Väljatõugatu* (2016) ja Ulrieke Ruwischi *Laigid on kogu su elu* (2016). Teised kirjastused tegutsevad selles valdkonnas juhuslikumalt või vähem.

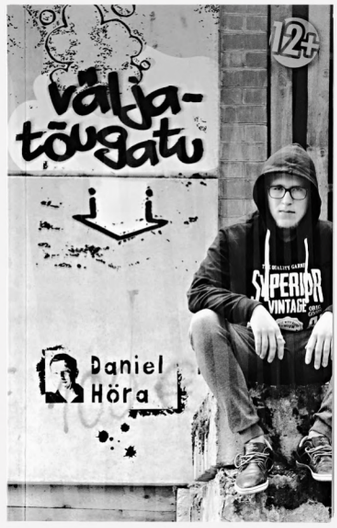

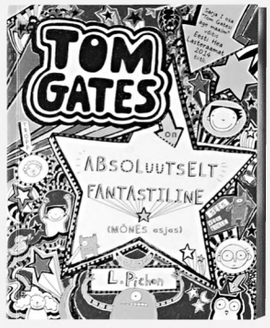

Üks noorte seas populaarsemaid ja enamavaldatud raamatužanre on **päevikud-blogid**. Mitmetel kirjastustel, kes muidu ei pruugi noorteraamatuturul tegutsedagi, näikse olevat oma päevikusari. Ajakirjade Kirjastus on juba alates 2012. aastast avaldanud Jeff Kinney menukat *Ühe äpardi päevikut* (8 osa). Kirjastus Pikoprint annab välja Liz Pichoni loodud Tom Gatesi lugusid (alates 2014. a-st, 6 osa), kirjastus Sinisukk aga Rachel Renée Russelli *Luuseri päevikut* (alates 2012. a-st, 5 osa), mille peategelane on erinevalt teistest tüdruk. Mullu lisandusid neile esimene osa Ben Davise sarjast *Joe Cowley täiesti salajane blogi* Petrone Prindilt ning Koolibri kirjastatud Sabine Zetti *Hugo V. tegutseb* (2016), tänavu lisandus *Hugo V. salaplaan* (2017). Kui enamikus neist päevikuist peab peategelane end läbikukkunuks ning maadleb madala enesehinnanguga, siis Hugo V. lugude peategelase suurimaks katsumuseks on põhjendamatult kõrge enesehinnanguga toime tulemine. Kõik need päeviku- ja blogisarjad on meelelahutuslikud ning pakuvad võimalust lugemiselamuseks ka neile, kellel pikemate

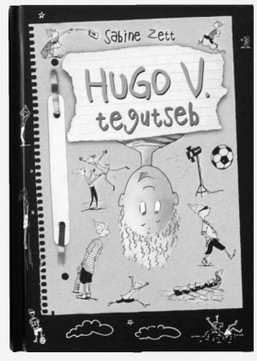

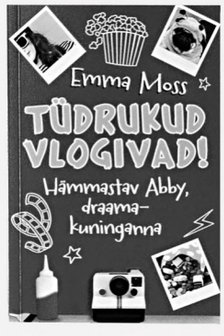

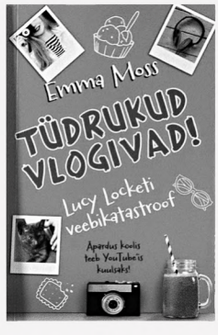

Üks noorte seas populaarsemaid ja enamavaldatud raamatužanre on päevikud-blogid.

tekstidega raskusi on. Noorte probleemidele lähenetakse siin humoristlikult, probleemidki on üsna sarnased: oma koha ja iseenda otsimine, eakaaslaste ning vanematega toimetulek. Uus aasta tõi kaasa samalaadsed vlogijate sarjad, näiteks Emma Mossi *Tüdrukud vlogivad!* (Egmont Estonia, 2017) ning Tim Collinsi *Vlogija päevik* (Pegasus, 2017). Ju siis on sellised sarjad jätkuvalt populaarsed.

Kuigi üsna märkimisväärse osa meil praegu ilmuvast noortekirjandusest moodustavad erinevad meelelahutuslikud päevikute, blogide ja vlogide sarjad, mängivad noorte kirjavaras jõulisemat, meeldejäävamat ja sügavamat rolli siiski jutustused ja romaanid. Millest neis kirjutatakse?

Rohkelt jõudis mullu meie noorteni teoseid, mis ühel või teisel viisil käsitlevad surma, selleks võib olla nii lähedase kaotus kui ka soov ise elust lahkuda. Julie Buxbaumi *Ütle mulle kolme asja* (Päikese Kirjastus, 2016) jutustab Jessie'st, kelle ema sureb. Mõni aeg hiljem kohtub tema isa leinanõustamise käigus uue naisega. Kui isa otsustab abielluda ja Los Angelesse kolida, on tüdruk sunnitud lahkuma ka viimastest turvalisuse loojatest – oma kodust, koolist ning parimast sõbrannast. Uues elukohas hakkab ta käima peenes erakoolis, milles kõik tundub talle teistmoodi. Peagi saabub Jessie meiliaadressile kiri tundmatult, kes lubab aidata tal kooliellu sisse elada ning varsti tunneb tüdruk, et ilma nende kirjadeta ta enam olla ei oska. Just tänu sellele anonüümsele kirjasõbrale suudab neiu kaotusele silma vaadata ning leida elamisväärset ka emata maailmas.

Nicola Yooni romaanis *Sina minu kõrval ja maailm meie vahel* (Päikese Kirjastus, 2016) on sündmuste keskmes emast ja tütrest koosnev pere, isa ja vend on hukkunud. Nad elavad koos lumivalges majas steriilsete asjade keskel. Tüdruk nimega Maddy ei käi majast väljas, kuna on väidetavalt maailma vastu allergiline. Ühel päeval kolib naabermajja Olly, poiss, keda tüdrukul on esialgu vaid huvitav jälgida. Hiljem hakkavad noored ka suhtlema, esialgu läbi klaasi, siis internetis, edasi tahavad noored aga kohtuda. Üks asi viib teiseni ning peagi selgub hirmutav tõde – ema on tütrele tema haiguse kohta kogu elu valetanud, et säästa end lahkumisvalust.

Üsna mitmed viimastel aastatel avaldatud teosed käsitlevad enesetappu. Jasmine Warga jutustus *Minu süda ja teised mustad augud* (Päikese Kirjastus, 2016) on väga kaasakiskuv ja jõuline teos. Raamat pajatab targast ja asjalikust, kuid tõrjutud Ayselist ning populaarsest spordipoisist Romanist, kellel pole esmapilgul midagi ühist. Tegelikult aga seob neid plaan lahkuda elust üheskoos. Nad vajavad teineteist, et keegi oleks toeks ja mõistaks ega takistaks neid tegemast seda, mis noorte arvates on vältimatu. Enesetapufoorumis tutvunuina asuvad nad lahkumiseks ettevalmistusi tegema. End teineteisele avades hakkab aga tunneli lõpus paistma imepisike lootuseleek.

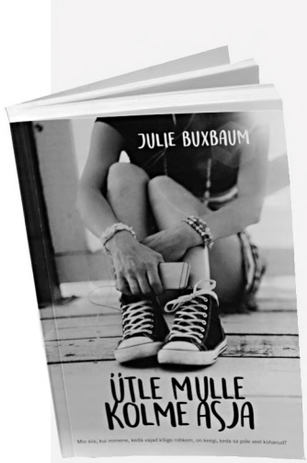

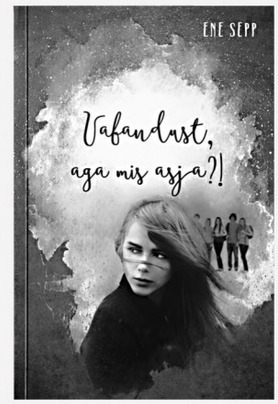

Sageli on oluliste sõlmküsimuste aluseks keerulised või katkenud **peresuhted**. Nagu eelmainitud teoses, kus Ayseli probleemide põhjus on suures osas tema vanemate tegudes või tegematajätmistes, nii on oma vanemate valikutega sunnitud toime tulema ka Daan Remmerts de Vriesi jutustuse *Tiigrisaar* (Verb, 2016) peategelane. 13-aastase Tijs Kalmani vanemad lahutavad. Poiss tunneb end ema ja isa probleemides süüdlasena. Pidevalt ketrab ta peas lähiaastate sündmusi ning mõtleb, mida oleks võinud teisiti teha. Lahutusest räsitud ema tuju tõstmiseks teeb Tijs talle ettepaneku Indiasse sõita. Poisi suurim soov on kohata seal metsikus looduses elavaid tiigreid. Paraku teeb ema üha süvenev kapriissus ja isekus loomade otsimise keerukamaks, kui noormees oleks uskunud.

Ene Sepa jutustuse *Vabandust, aga mis asja?!* (Tänapäev, 2016) peategelase, gümnaasiumis õppiva Jane õnnelik elu paisatakse samuti segamini. Jane vanemad on küll lahutatud, kuid ema ja isa saavad omavahel hästi läbi, nii et sageli veedetakse aega ka ühtse

perena. Ühel päeval aga teatab ema, et on leidnud endale uue elukaaslase, naise. Jane on esialgu küll vihane ja solvunud, kuid siis lepib olukorraga. Tüdruku peamiseks mureks on, et keegi koolis asjast teada ei saaks. Jane soov pole aga määratud täituma.

Rohkelt on ilmunud raamatuid ka vaimsete muredega silmitsi seisvatest noortest. Kristi Rebase *Aitäh elu eest* (Tänapäev, 2016) toob fookusesse noorte söömishäired. Teose peategelane, täiskasvanuikka jõudnud Deivi on noorukiea rasked probleemid sügavale hingepõhja matnud, kuid nende mõju pole kadunud. Mõtlematult õhku paisatud sõnad viisid toona traagiliste tagajärgedeni. Tasapisi tekkinud söömishäire muudkui süvenes ning neiul oli raske tavapärasesse ellu naasta.

Kathleen Glasgow *Katkine tüdruk* (Päikese Kirjastus, 2017) jutustab 17-aastasest Charlotte Davisest, kelle elu on olnud kõike muud kui lihtne ja õnnelik. Ta on kaotanud oma isa, emaga tekkinud lahkarvamuste pärast kodust ära kolinud, jäänud ilma parimast sõbrast ning elanud tänaval. Sündmuste keerises on tüdruk leidnud lohutust enesevigastamisest. Teos algab Charlotte'i haiglasse sattumisega. Teiste sarnase elusaatusega tüdrukutega kohtudes ja teraapiates osaledes asub neiu tasapisi oma elu lahti mõtestama. Kõik tundub juba liikuvat paremuse poole, kuid siis tuleb tal haiglast lahkuda, ema aga keeldub teda enda juurde võtmast. Kas Charlotte'il õnnestub muuta sisseharjunud mustreid ning pöörata oma elus uus lehekülg? Kuidas seda teha, kui sul ei ole õigupoolest kelleltki tuge loota, küsib autor.

Vaimsed mured vaevavad ka Neal Shustermani romaani *Challengeri sügavik* (Tänapäev, 2016) peategelast Caden Boschi. Ta elab korraga justkui kahte elu. Ühes neist on ta kunstnik, keda on palutud jäädvustama teekonda allveelaeval, mis suundub maailma sügavaima punkti, Challengeri sügaviku poole. Laeva kapten on asjatundmatu ja poiss ei suuda otsustada, kas korraldada mäss või olla sõnakuulelik. Teises elus on Caden aga kiiduväärsete hinnetega keskkooliõpilane, kes on hakanud miskipärast jalutama päevas mitmeid kilomeetreid ning on pidevalt mõtetesse süüvinud, nii et sõbradki on hakanud tema veidrat käitumist märkama. Selgub, et poisil on tõsiseid raskusi tegemaks vahet reaalsusel ja fantaasiatel.

Francesca Zappia on romaani *Mõtlesin su välja* (Päikese Kirjastus, 2016) peategelaseks valinud skisofreeniat põdeva tüdruku, kes eelmisest koolist pingeseisundis tehtud grafiti tõttu välja visatakse ning on sunnitud õpinguid alustama uues koolis. Tütarlaps võtab tablette, et hallutsinatsioonid ja paranoia temast võitu ei saaks, kuid mida ärevamad on sündmused, seda raskem on tal teha vahet reaalsusel ning kujutelmadel.

Noorte fantaasiaraamatud viivad meid küll kas iidsesse minevikku või kaugesse tulevikku, kuid nüüdisnoorte probleemid on neis keskmes sellele vaatamata. Jõulisemalt kerkib esile erilisena elamise teema. Leslye Waltoni

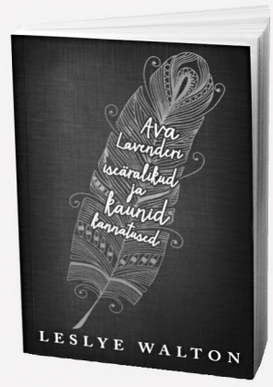

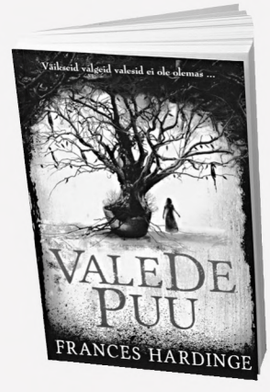

maagilise realismi võtmes kirjutatud *Ava Lavenderi iseäralikud ja kaunid kannatused* (Päikese Kirjastus, 2016) pajatab tiibadega neiust, kellel on raske tavaelus toime tulla. Ta küll sooviks murda välja oma erilisusest, kuid kardab, et siis ei leiagi ta endale turvalist paika.

Oma aega sobimatuna tunneb end ka Frances Hardinge´i raamatu *Valede puu* (Pegasus, 2016) peategelane, noor

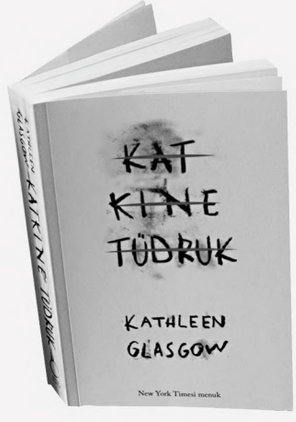

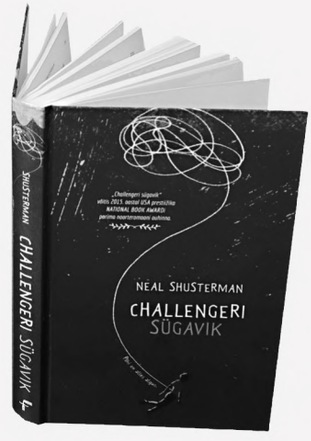

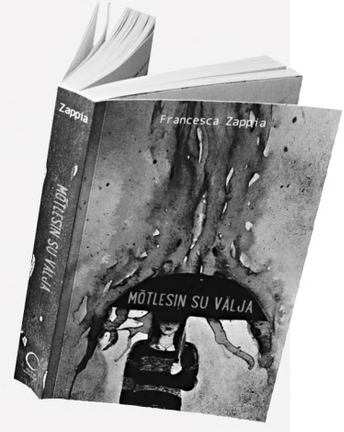

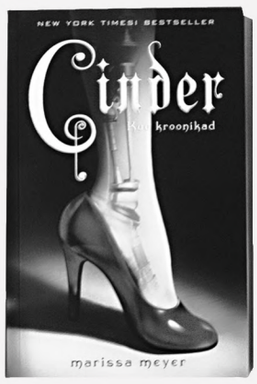

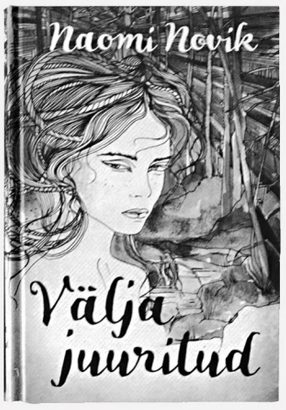

tütarlaps Faith. Kartes isa seltskonnast väljaheitmist, põgeneb tüdruk koos oma perega väikesele saarele. Kui loodusteadlasest isa saladuslikult hukkub, otsustab Faith asjades selgusele jõuda. See pole aga kerge, kuna pidevalt põrkub ta vananenud arusaamadele, mida naistel sobib teha ja mida mitte. Olulist rolli sündmuste hägustamisel mängivad ka salatsevad kaaslased ning müstiline puu, mis toitub valedest.

Kui Hardinge´i teoses on palju vihjeid piibli motiividele (taoline intertekstuaalsus või eriti muusikapaladele ja filmidele vihjamine on noorteraamatutes väga levinud), siis Marissa Meyeri viiest raamatust koosnev *Kuu kroonikate* sari kasutab tõukejõuna tuntud muinasjutte. Tuntud muinasjututegelased paigutatakse tulevikuühiskonda, kus tehnilistel saavutustel on olulisem roll kui tänapäeval, samas aga pole ka tunded nagu armastus, armukadedus, sõprus ja viha neile võõrad. Sarja esimene osa *Cinder* (Pikoprint, 2016) võtab ette Tuhkatriinu loo.

Ema poolt Poola päritolu, kuid Ameerikas sündinud Naomi Noviku romaani *Välja juuritud* (Tänapäev, 2016) teeb eriliseks selle tugev mõjutatus autori ema sünnimaa folkloorist. Teose tegevus toimub müstilisel maal Orus, mida ümbritseb sünge võlumets. Võitluses metsa ja selle salapäraste elukatega on rahvale abiks võlur Lohe, kes tasuks abi eest soovib ühte tüdrukut kümneks aastaks võlutorni elama. Raamatu sündmused algavadki hetkel, kui tuleb valida uus tüdruk. Külarahvas arvab, et Lohe valib välja kombeka, kena, heade käsitöö- ja kokaoskustega Kasia, võluri väljavalituks osutub aga hoopis poisilik ja kehvade majapidamisoskustega, kuid loodusega erilist suhet omav Agnieszka, Kasia parim sõbranna. Tüdruk läheb torni ning selgub, et võlur on otsinud endale õpilast.

Reeli Reinausi *Verikambi* (Varrak, 2016) tõstab samuti pjedestaalile folkloori. Põnevalt seob ta meie rahvapärimuse ja religiooni omanäoliseks tervikuks. Peategelasteks on neli gümnaasiuminoort, kes eksivad matkal metsa. Nad jõuavad viimaks vesiveskisse ning on sunnitud seal veetma öö. Hommikul leiavad noored küll kiiresti kodutee, kuid salapärane öö jätab igaühele oma jälje. Reinaus on osanud luua suurepärase olustiku, tasapisi kruvib ta üles põnevust ja ootusärevust. Intrigeerivalt on lahendatud ka müstilised teemad.

Päris paljudes fantaasiaraamatuteski tõuseb esile surma teema. Mairi Lauriku romaani *Mina olen Surm* (Tänapäev, 2016) peategelane on poiss, kes on võimeline ette ennustama inimeste surma. Nimelt näeb ta iga inimese kõrval liivakella ning kui see on mõranenud või liiv selles on lõppemas, on inimese elu otsakorral. Poiss püüab esialgu oma erilise ande eest põgeneda, kuid lõpuks lepib sellega, kui leiab oma teel toetajaid ja sõpru. Ka Rachel Wardi jutustus *Numbrid. Aeg põgeneda* (Ersen, 2016) on üles ehitatud eriliste võimetega noorele. Tütarlaps nimega Jem on lapsest saati näinud inimestele otsa vaadates kaheksanumbrilist kombinatsiooni. Kui tema ema uimastite üledoosi tagajärjel sureb, taipab ta, et need numbrid märgivad inimese surmakuupäeva. Ühel päeval Londonis aega viites näeb Jem ette peagi toimuvat katastroofi ning põgeneb sündmuste toimumise kohast. Kui politsei hakkab tüdrukut katastroofi põhjustamises kahtlustama, tuleb tal Londonist lahkuda. Õnneks on talle sel teekonnal toeks Ämblik – poiss, kelle vanaema on samuti selgeltnägija.

Lisaks muudatustele noortekirjanduse valikus on ka noorte lugemisharjumused mõnevõrra teisenenud – eestikeelsete teoste kõrval loetakse üha rohkem ka inglise keeles; olgu see siis tingitud tõlkimiseks kuluvast ajast, noorte kärsitusest või odavamast kaanehinnast. Tore on aga teada, et ka neile noortele, kes emakeeles lugeda eelistavad, on nüüdiskirjandus hõlpsasti ning üha mitmekesisemana kättesaadav.

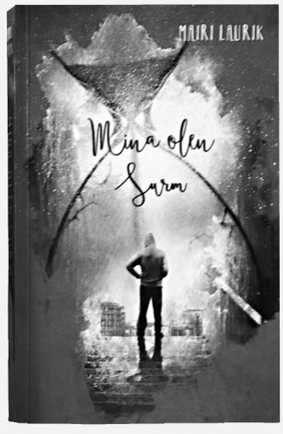

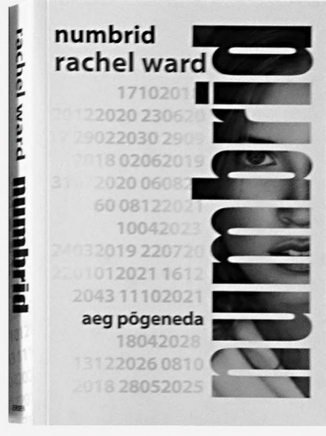

Kevade lemmiktegelane Võru raamatukoguöös

10. mail toimus Võru III raamatukoguöö, kus selgus lugejate lemmik – Joosep Toots.

Inga Kuljus, *Võrumaa Keskraamatukogu direktor*

Tänavusele raamatukoguööle kutsusime esinema Tallinna Ülikooli õppejõu Ave Mattheuse, kes oma värvikas ettekandes *Põnevaid seiku möödunud aegade koolielust* tuletas meile meelde ka Agu Sihvka lugusid. Seega, et kõik ausalt ära rääkida, siis *Kevade* lemmiktegelase valimise konkursi korraldamiseks saime me inspiratsiooni eelkõige Oskar Lutsu 130. sünniaastapäevast ja mullusest Anton Hansen Tammsaare *Tõe ja õiguse* lemmiktegelase valimisest.

Kuidas hääletus kulges?

Kevade lemmiktegelase hääletus algas 7. jaanuaril ja kestis aprillikuu lõpuni. Vastuseid ootasid kaks Tootsi maakera moodi hääletusurni, virtuaalseid vastuseid kogus meie raamatukogu koduleht. Hääletussedelile tuli märkida lemmiktegelase nimi, oma nimi ja kontaktandmed. Laste ja noorte kultuuriaasta puhul palusime teada anda ka vanuse: kas vastaja on kuni 26-aastane või vanem. Lisaks Võrumaa Keskraamatukogu lugejatele ja külastajatele osalesid konkursil ka Kirepi Raamatukogu lugejad, kodulehel oli hääletusvoor avatud aga kõigile virtuaalkülastajatele.

Lemmiktegelase väljakuulutamine

Kui kandletrio koosseisus Milja Udras, Kaja Murde ja Heli Laaniste oli oma helidega raamatukoguööst osavõtjad juba *Kevade* lainele viinud, luges Signe Pärnaste O. Lutsu teosest ette kõigile nii tuttava, kuid ometi nii armsa alguskatkendi. Seejärel tegi Tuuli Kütt kokkuvõtte neli kuud kestnud hääletusmaratonist. Lemmiktegelase oli valinud 221 inimest, neist 65 olid alla 26 ja 166 üle 26 aasta vanad. 57 inimest valisid lemmiktegelase raamatukogu kodulehel.

Võru linnapea Anti Allas kuulutas raamatukoguööl välja *Kevade* lemmiktegelase – ülekaalukalt osutus lugejate lemmikuks Joosep Toots 103 häälega, järgnes Kristjan Lible 25 häälega. Arno ja Teele said võrdselt 18, õpetaja Laur ning Kiir 17 häält. Tootsi maakeradest loosis linnapea välja 50 sedelit, mille täitjad said raamatukogult tänutäheks raamatu.

Mida raamatukoguööl veel tehti?

Sel ööl esines ka raamatukogu hea sõber Milvi Martina Piir, kes mõtiskles teemal *Toit ilukirjanduses* ning tutvustas oma raamatuid. Viimati ilmus tema sulest muinasjuturaamat *Uppunud mets*. Samuti tunnustasime raamatukoguööl õpilaste 7. omaloominguvõistluse parimaid. Tänavune võistlus oli pühendatud Oskar Lutsu *Kevade* esitrüki ilmumise 105. aastapäevale ja sestap kirjutasid Võrumaa noored sulesepad omaloomingulisi koolilugusid. Kõik 7. omaloominguvõistlusest osavõtjad said tunnustuseks raamatud ja meened, mille andis üle Võru Maavalitsuse kultuurinõunik Aigi Pall. Alati on raamatukogu meeles pidanud ka tublisid emakeeleõpetajaid, tänu kelle hoolele ja eestvedamisele saavad lapsed oma loomingut esitada.

Omaloominguvõistluste kõrgetasemelise korralduse eest on hoolt kandnud Tuuli Kütt ja Signe Pärnaste Võrumaa Keskraamatukogust ning Tuuli Eksin Kirepi Raamatukogust.

Ka Asta Venderi ja Richard Kaljo illustreeritud *Kevade* (1965) tegelased aitasid luua raamatukoguöö meeleolu.

Ülal: kandletrio musitseerimas. Vasakult Kaja Murde, Heli Laaniste ja Milja Udras. Fotod: Madis Raag

All paremalt: Signe Pärnaste (ette lugemas *Kevade* algust), Tuuli Kütt ja Võru linnapea Anti Allas

Millest omaloominguvõistlused alguse said? Milline on nende lugu?

Õpilaste omaloominguvõistluste sari sai alguse 2011. aasta 10. mail Euroopa päevale pühendatud raamatukoguööst, mille korraldasime koostöös Europe Direct Võru Teabekeskusega. Siis tunnustati parimaid õudusjuttude kirjutajaid. Osavõtjate arv üllatas kõiki – võistlusele laekus 45 õudusjuttu, enamik Võru Kreutzwaldi Gümnaasiumi ja Parksepa Keskkooli õpilastelt vanuses 10–18 aastat. Tagasiside oli väga positiivne: ettevõtmist innustasid jätkama laste säravad silmad ja ehe rõõm. 2012. aasta ulmejuttude võistlusel jagati auhinnad välja suisa viie kooli õpilaste vahel. Ulmeajakirjas *Reaktor* avaldati artikkel ürituse kohta ning ajakirja eri numbrites parimad võistlustööd. Kolmandal jutuvõistlusel 2013. aastal kirjutasid õpilased loodusjutte. 2014. aastal ehk Võru linna 230. sünnipäeval pandi paberile kodukandilugusid. 2015. aasta reisijuttude võistlus *Tabatud või tabamata ime* oli inspireeritud Eduard Vilde 150. sünniaastapäevast. Võistlusele esitasid kolme kooli õpilased 49 reisijuttu, kõik eripalgelised ja huvitavad nagu reisimuljedki. 2016. aastal kirjutasid noored autorid aga merejutte ja -luuletusi ning parimad tööd loeti ka ette. Katrinka Josephine Savimägi võlus oma luuletusega *Lainete võitlus* mullu kõiki nii tunnustusüritusel kui ka 1. augustil järveäärses rannaraamatukogus toimunud esinemisel.

Kevade erinevate trükkide väljapanek raamatukoguööl

Mis toimub Tartumaa lasteraamatupäevadel?

Tartu maakonna keskraamatukogu, Kõrveküla Raamatukogu juhi Hele Ellermaa ja Äksi Raamatukogu direktori Anita Priksi vahendusel saame kujuka pildi lasteraamatupäevade korraldamise 16-aastasest kogemusest. Hele kirjeldab seda üritustesarja koos kolleegidega, oma kaaluka sõna ütlevad ka lasteraamatupäevadel osalejad.

Kõrveküla Raamatukogu direktor **Hele Ellermaa** ja Äksi Raamatukogu direktor **Anita Priks**:

Kuueteistaastane noor pole ilmselt enam titeke, vaid peaaegu täiskasvanud inimene. Mida tasuks aga öelda juba 16. korda toimunud suurejoonelise kirjandusürituse kohta? Just nii mitmendat korda toimuski tänavu kevadel Tartumaa lasteraamatupäev *Maailma loomisest otsani*, mis oli pühendatud Henno Käo 75. sünniaastapäevale.

Raamatupäeva idee autoriteks ning ka viie esimese lasteraamatupäeva korraldajateks olid Vedu, Äksi, Lähte ja Kõrveküla raamatukogude töötajad. Vahva ürituse eelkäijaks oli mitmeid aastaid toimunud Tartu valla raamatukogumissi konkurss. Et ajapikku taoline kirjandusüritus ammendus, siis tekkis Tartu valla raamatukogurahval tahtmine korraldada teistsugune suur kirjanduspäev, et lapsed ka edaspidi raamatute maailma ei unustaks. Soovisime, et loodaval üritusel saaks osaleda hästi palju 1.–8. klasside õpilasi kogu maakonnast. Lisaks ei tohiks sellele üritusele pääsemine olla sugugi lihtne, lastel tuleks eelnevalt tublisti *tööd teha*! Loomulikult peaksid kõik osalejad enne üritust läbi lugema mitmeid raamatuid, et siis nende põhjal jutte ja luuletusi kirjutada, joonistada, õmmelda, meisterdada, etelda, viktoriinide küsimustele vastata vm. 2002. aastal saigi Tartus koostöös Tartu Linnaraamatukoguga teoks esimene Tartumaa lasteraamatupäev ja nii pandi alus toredale üritustesarjale. 2003–2006 toimusid lastekirjanduse päevad Tartu vallamajas Kõrvekülas. 2006. a andsime teatepulga üle teistele maakonna raamatukogudele, kes kõik **ürituse** väga edukalt ja eriilmeliselt läbi viisid.

Tavaliselt korraldatakse meie raamatuüritus kahes osas. Veebruarismärtsis toimub Tartu maakonna koolides ja raamatukogudes 2–4 loomingulist konkurssi. Aprilli algul leiab aset aga lasteraamatupäev, kuhu kutsutakse osalema kõikide loominguliste konkursside parimad koos lapsi juhendanud õpetajatega. Sageli korraldatakse üritusel ka kirjanduslik viktoriin või mõni muu põnev võistlus. Lasteraamatupäeval saab kohtuda armastatud lastekirjanikega, kuulata-vaadata huvitavaid ettekandeid antud päeva teemaga seotud raamatutest, laste esinemisi, kokkuvõtet konkursside tulemustest, konkursside võidutöid ning muudki põnevat. Päev on alati lõppenud auhindade jagamise ja ühise maiustamisega. Konkursside võitjate auhindadeks on ikka olnud põnevad reisid ja eelkõige muidugi huvitavad raamatud. Alati on osaletud huviga ning rohkearvuliselt. Ka tagasiside koolidelt ning osavõtjatelt on olnud enamasti positiivne. Üritust on peaaegu igal aastal toetanud Eesti Kultuurkapitali Tartumaa ekspertgrupp, Tartumaa Omavalitsuste Liit ja korraldavat raamatukogu või kooli haldav vallavalitsus.

XV Tartumaa lasteraamatupäeva korraldustoimkond: Karin Evik (vasakul), Kaja Schultz, Eva Viira, Anita Priks ja Mare Sumberg (Juku rollis). Fotod: Hele Ellermaa

Melliste Raamatukogu juhataja **Aasa Sulg**, Tartumaa 16. lasteraamatupäeva korraldustoimkonna juht:

Kõik algas kirjast… Ei-ei, mitte sellest, mis päkapikukuningat Liu IV Tallinnasse erakorralisele kongressile kutsus, vaid sellest, mille Kõrveküla Raamatukogu direktriss Hele raamatukogudele ja koolidele saatis, teavitamaks Tartumaa 16. lasteraamatupäeva toimumisest 31. märtsil Melliste koolis. Üritus oli pühendatud rahvusvahelisele lasteraamatupäevale, laste ja noorte kultuuriaastale ja lastekirjanik Henno Käo 75. sünniaastapäevale ning kandis kokkuvõtvat pealiskirja *Maailma loomisest otsani*. Kogu ettevõtmise eesmärgiks oli lastekirjanduse tutvustamine, laste lugemishuvi suurendamine ja loomingulise eneseväljenduse arendamine.

Sellelgi korral toimusid maakonna koolides ja raamatukogudes veebruaris-märtsis loomingulised konkursid 1.–6. klassi õpilastele. Konkursil oli ülesandeks joonistada Henno Käo loomingu põhjal pilt raamatule või loole, mis joonistajat inspireeris või meisterdada armas tegelane H. Käo loomingu ainetel. 4.–6. klassi õpilastel tuli aga kirjutada kas kodukohaga seotud muistend või fantaasiajutt. Fantaasiajutu teemasid oli välja pakutud kolm: *Kui ma oleksin võlur*, *Kui ma oleksin äratuskell* ja *Kui ma oleksin ukselink*. Eelvoorudest võtsid osa 15 Tartumaa kooli 348 õpilast. Loomevõistluste žüriil tuli läbi lugeda 82 kirjatööd ning vaagida 254 pildi eripära. 1.–3. klassi 13 õpilast ootas lasteraamatupäeval Henno Käo luuletuste etlemiskonkurss, mille võitis Ken-Renori Urb Kõrveküla Põhikoolist. Päeva naelaks kujunes kirjanduslik mälumäng, millel osalemine eeldas Henno Käo kümne raamatu põhjalikumat lugemist (tema raamatuid on seni ilmunud 30). Mälumängu 25 küsimust olid asetatud *Kuldvillaku* vakka teemaringide kaupa: *Maailma loomine ja lõpp*, *Muistendid*, *Muinasjutud*, *Loomajutud* ja *Silmaring*. Mälumängus olid parimad Valguta, Konguta ja Kuuste koolide võistlejad.

Et lasteraamatupäev toimus aprillikuu teise päeva asemel reedel, 31. märtsil, siis arvas ilmataat heaks aprillinalja teha ja hommik üllatas kõiki paksu valge lumevaibaga. Või pärines seekordne üllatus pilvepiirilt hoopistükkis juba aastate eest lahkunud Henno Käolt, kes otsustas niiviisi meelde tuletada oma 15 aasta tagust ringsõitu Tartumaal?! Kohaletulnuid üllatas ka näitleja Lauri Nebel, kes rääkis Henno Käoga ühistest muusikalistest loomehetkedest ansambli Peoleo aegadel. Tema meeleolukas etteaste tõi lasteni tookordsed laulud. Kuuste kooli tüdrukute ansambli kaasabil õppisime me kõik ka päevakohast laulu *Raamat*. Tublimatele kodutöö tegijatele, seekordsetele etlejatele ja mälumänguritele jagati tänupaisid koos tunnustuskirjade ning raamatutega. Melliste raamatukogu valmistatud järjehoidjadki jäid meenutama toredat päeva. Loodame, et see päev andis lastele ülevaate Henno Käo loodud lasteraamatuist.

XIII Tartumaa lasteraamatupäev *Jääaeg ja kiviaeg* Äksis

XVI Tartumaa lasteraamatupäeval Mellistes käis külas näitleja Lauri Nebel.

Äksi Raamatukogu direktor **Anita Priks**:

Olen olnud siiani kaheksa lasteraamatupäeva korraldustoimkonnas. Algusest peale on üritusel osalenud lapsed olnud väga andekad ja loomingulised, kahjuks aga tundub, et laste lugemus on selle aja jooksul märgatavalt vähenenud. Esimeste lasteraamatupäevade mahukates ja individuaalsetes viktoriinides oli allikmaterjaliks hulk raamatuid ja esitati kuni sada küsimust, osales üle poolesaja võistleja ja võitjad vastasid õigesti peaaegu kõigile küsimustele. Nüüd aga on ka väikese viktoriini korraldamisega suuri raskusi. Sageli pole raamatuid üldse loetud ning seetõttu pole lihtne leida lapsi, kes sooviksid oma teadmisi proovile panna. See paneb meie noorte pärast üha rohkem ja rohkem muretsema.

Ilmatsalu Põhikooli huvijuht **Heidi Piisang**, üks lasteraamatupäeva korraldajaist Ilmatsalus:

Meie võtsime 2013. aastal Ilmatsalus toimunud lasteraamatupäeval teemaks *pärimuse*. Kuna toona oli pärimuskultuuri aasta, siis oli meil hea võimalus ühendada lasteraamatupäev ja pärimuskultuur. Selline päev toob lapsed tagasi raamatute juurde. Kui ma ise koolimajas ringi käin, siis näen väga harva sellist pilti, kus lapsel on raamat käes ja ta loeb lihtsalt lõbu pärast, mitte sellepärast, et õpetaja käskis lugeda. Et laps jõuaks raamatu juurde, tuleks arvutijuhe seinast välja tõmmata. Alati on muidugi ka neid lapsi, keda huvitab raamatumaailm, lugudes olevad tegelaskujud ja kes tahavad ise mõelda.

Alatskivi Keskkooli õpilane **Helena Stepanova**:

Mulle meeldivad raamatutest pigem sihukesed, mis rohkem räägivad seiklustest ja kus on natuke sõda ja *actionit*. Seda päeva on vaja, et lapsed rohkem uusi raamatuid avastaksid ja saaksid uusi teadmisi.

Konguta Kooli direktor **Liina Tamm**:

Aitäh järjekordselt toreda lasteraamatupäeva korraldamise eest! Näitus oli meeleolukas, lasteluule lugemine tempokas ning ka lastele huvitav kuulata-vaadata. *Kuldvillakuna* korraldatud viktoriin oli põnev ja kiire, laste diplomid aga väga lastepärased-kaunid. Üllatas Lauri Nebeliga kohtumine. Suupistelaual oli mitmekesine valik ja väga maitsev kringel. Minu kooli 4. klassi õpilane ütles bussis: *Õpetaja Liina, palun pane mind järgmiseks korraks ka kirja!* Mida siis veel tahta? Vaat selliste ilusate hetkede nimel tasubki jätkuvalt panustada meie laste lugemisharjumuse edendamisse!

Lasteraamatupäevade kronoloogia ja teemad

2002 *Astrid Lindgren,* Tartus

2003 *Lauluisa Friedrich Reinhold Kreutzwald,* Kõrvekülas

2004 *Harry Potteri võlumaailm,* Kõrvekülas

2005 *Muinasjutukuningas Hans Christian Andersen,* Kõrvekülas

2006 *Jutumemm Heljo Mänd,* Kõrvekülas

2007 *Luuletamine on sõnade mäng – Leelo Tungal,* Ülenurmes

2008 *Eno Raua lustlikud tegelaskujud,* Rannus

2009 *Edgar Valteri looming,* Luunjas

2010 *Lugemine ruulib,* Kambjas

2011 *Loomad eesti lastekirjanduses,* Kõrvekülas

2012 *Eesti muinasjutud ja lood,* Alatskivil

2013 *Tead sa, kuidas talurahvas...,* Ilmatsalus

2014 *Jääaeg ja kiviaeg,* Äksis

2015 *Muusikast inspireeritud,* Elvas

2016 *Nali naljaks,* Kõrvekülas

2017 *Maailma loomisest otsani (Henno Käo 75),* Mellistes

Get Online Week Tallinna Keskraamatukogus

Tallinna Keskraamatukogu võttis teist aastat järjest osa üleeuroopalisest kampaaniast *Get Online Week*, mis toimus 27.03.–02.04.2017. Kampaania eesmärgiks on innustada inimesi oskuslikult ja enesekindlalt kasutama tehnikaseadmeid ning internetti. Sellel aastal pöörati erilist tähelepanu küberturvalisusele, e-teenustele ning ettevõtluse edendamisele.

Sille Dammann, *Tallinna Keskraamatukogu infoteeninduse pearaamatukoguhoidja*
Kristiin Meos, *Tallinna Keskraamatukogu teenindusdirektor*

Euroopa *Get Online Week* kasvas välja Suurbritannia UK Online Centresi korraldatud ühepäevasest kampaaniast, mille raames julgustati inimesi rohkem arvuteid ja internetti kasutama. Telecentre Europe muutis kampaania üleeuroopaliseks ning alates 2011. aastast on ühest päevast saanud terve nädal.[1] Viie aasta jooksul on tänu *Get Online Week*ile esimest korda internetti kasutanud umbes 150 000 inimest.[2]

Kui eelmisel aastal kutsusime inimesi osalema meie raamatukogus regulaarselt toimuvatel koolitustel, siis sellel aastal panime kokku eraldi programmi just *Get Online Week*i jaoks. Kogu nädala vältel toimusid Tallinna Keskraamatukogu teeninduso sakondades ja haruraamatukogudes infotunnid, koolitused ning töötoad.

Infotunnis *Kus hoiustada oma fotosid?* tutvustasime osalejatele erinevaid veebivõimalusi ja pilveteenuseid fotode tasuta salvestamiseks ja säilitamiseks. Infotunnis *Kuidas teha ettevõttele Facebooki lehekülg?* õpetasime huvilistele ettevõtte veebilehe loomist, seadistamist ning täiendamist. Jagasime teadmisi blogide kasutusvõimalustest, veebikeskkondadest ning tutvustasime nippe, kuidas blogisid otsida.

Foto: Teet Malsroos

Kristiin Meos ja Sille Dammann

Suur huvi *Get Online Week*i ürituste vastu annab märku sellest, et inimesed vajavad abi interneti ja tehnikaseadmete kasutamisel ja nad usaldavad just meie, raamatukoguhoidjate oskusi ning teadmisi. Seega kutsume ka teisi raamatukogusid osa võtma *Get Online Week*ist, *Code Week*ist ja teistest vahvatest ning väga vajalikest rahvusvahelistest kampaaniatest!

Lisaks infotundidele toimusid raamatukogudes koolitused teemadel *E-teenuste ja ID-kaardi kasutamine*, *Nutiseadmete kasutamine*, *Arvuti rühmakoolitus eakatele* ja *Googeldamine edasijõudnutele*. Selliseid koolitusi pakume oma lugejatele regulaarselt, kuid *Get Online Week*i tänavusest fookusest tulenevalt soovisime neile rohkem tähelepanu tõmmata. Koolitused toimusid nii eesti kui ka vene keeles. Osalejate sõnul on selliste koolituste korraldamine väga vajalik.

Muusikaosakonnas toimus koolitus *Videotöötluse ABC*, kus õpiti kasutama programmi Windows Movie Maker. Lisaks tutvustasid raamatukoguhoidjad muusikarakendusi nutiseadmetele. Huvi nende muusikaosakonnas toimunud koolituste vastu oli suur ning inimesed soovisid teada, kas selliseid koolitusi toimub ka edaspidi. Meile tegi head meelt positiivne tagasiside ning kindlasti korraldame taolisi koolitusi tulevikus veel.

*Get Online Week*i raames pakkusime tegevusi ka lastele ja noortele. Terve nädala jooksul said kõik huvilised Tallinna Keskraamatukogu laste- ja noorteteeninduses mängida erinevaid programmeerimismänge ning luua ise lihtsamaid arvutimänge ja animatsioone vabavarana kättesaadava programmeerimiskeele Scratch abil. Paepealse raamatukogus juhendati lapsi, kuidas turvaliselt internetis surfata.

*Get Online Week*i raames tegime koostööd Eesti Töötukassaga, kes korraldas raamatukogus uudseid tööotsingumeetodeid tutvustava töötoa *Tööotsimise uus ajastu*. Veel pidas Eesti Töötukassa raamatukogus loengu *E-maailma uppumise ohud*. Lisaks tegutses ühel päeval raamatukogu fuajees Karjäärikiirabi ehk infopunkt, kus oli võimalik saada lühikarjäärinõustamist ja infot Eesti Töötukassa teenustest. Töötukassa kontaktid ja lisainformatsiooni leiab veebilehelt www.minukarjaar.ee.

*Get Online Week*i raames kuulutasime välja ka kaks uut koolitust, mida Tallinna Keskraamatukogu regulaarselt läbi viima hakkab – nutiturvalisuse koolitus ja arvutigraafika koolitus. Nutiturvalisuse koolitus on mõeldud kõigile, kes soovivad oma nutiseadmeid turvalisemaks muuta. Koolitusel räägitakse näiteks erinevatest ekraanilukkudest, kuidas muuta telefonis olevad andmed häkkeritele loetamatuks (krüpteerimine) ja arutletakse, mida teha nutiseadme varguse korral.

Viie aasta jooksul on tänu *Get Online Week*ile esimest korda internetti kasutanud umbes 150 000 inimest.

www.telecentre-europe.org/projects/get-online-week/

Arvutigraafika koolitus on mõeldud neile, kes soovivad omandada teoreetilisi ja praktilisi teadmisi arvutigraafikast. Koolitusel tutvustatakse vastavalt osaleja soovile kas vektorgraafika programmi Inkscape (kujundamiseks ja illustreerimiseks) või rastergraafika programmi GIMP (joonistamiseks ning pilditöötluseks). Osaleja saab koolitusel kasutada raamatukogu graafikalauda.

Kokku osales Tallinna Keskraamatukogus *Get Online Week*il veidi alla 250 inimese.

Kokku osales Tallinna Keskraamatukogus *Get Online Week*il veidi alla 250 inimese. Kõige populaarsemaks osutus infotund *Kuidas teha ettevõttele Facebooki lehekülg?*. Huvilisi meelitasid ligi ka koolitused *E-teenuste ja ID-kaardi kasutamine*, *Googeldamine edasijõudnutele* ning Eesti Töötukassa korraldatud töötuba *Tööotsimise uus ajastu*. Inimesed võtsid hästi vastu nii Karjäärikiirabi kui ka raamatukogu teenuste tutvustamise. Suur huvi *Get Online Week*i ürituste vastu annab märku sellest, et inimesed vajavad abi interneti ja tehnikaseadmete kasutamisel ja nad usaldavad just meie, raamatukoguhoidjate oskusi ning teadmisi. Seega kutsume ka teisi raamatukogusid osa võtma *Get Online Week*ist, *Code Week*ist ja teistest vahvatest ning väga vajalikest rahvusvahelistest kampaaniatest!

---

1 http://www.telecentre-europe.org/get-online-day-2010/

2 http://www.telecentre-europe.org/projects/get-online-week/

Tallinna Keskraamatukogu avas inglis- ja venekeelseid audio- ning e-raamatuid sisaldava e-raamatukogu

Eva Suik, *Tallinna Keskraamatukogu töötlusosakonna pearaamatukoguhoidja*

Foto: Teet Malsroos

Alates 22. maist 2017 saavad Tallinna Keskraamatukogu lugejad lisaks eestikeelsetele e-raamatutele laenata ka inglis- ja venekeelseid audio- ning e-raamatuid. OverDrive'i e-raamatukogu pakub võimalust lugeda ja kuulata laenatud e-teavikuid ka internetiühenduseta.

OverDrive'i e-raamatukogust saab korraga laenata kuni viis e-teavikut 21 päevaks ning ootejärjekorda on end võimalik lisada kuni viiele e-teavikule. Ühte eksemplari saab samaaegselt lugeda/kuulata üks inimene. E-teavikuid saab laenata tasuta ja lugeda/kuulata arvutis ning erinevates nutiseadmetes.

Laenatud e-teavikuid saab lugeda/kuulata nii internetibrauseris kui seadmesse installeeritud OverDrive'i rakenduses. Rakenduse saab tasuta alla laadida oma seadme rakenduste poest (nt Google Play Store, Apple App Store, Windows Store) või veebilehelt app.overdrive.com. Allalaaditud e-teavikuid saab tagastustähtaja saabumiseni lugeda/kuulata internetiühenduseta. Juurdepääs laenatud, sh allalaaditud e-teavikutele kaob tagastustähtaja saabudes automaatselt.

E-raamatukogu on loodud koostöös USA firmaga OverDrive Inc., kes pakub raamatukogudele üle maailma e-raamatukogu loomise ja haldamise teenust alates 2003. a-st. OverDrive'i keskkonna vahendusel saavad lugejad laenata ja lugeda e-raamatuid ning kuulata audioraamatuid. Teenusega on liitunud üle 30 000 raamatukogu rohkem kui 40 riigist, esimesena Eestis ka Tallinna Keskraamatukogu.

Tallinna Keskraamatukogu OverDrive'i e-raamatukogu veebiaadress on keskraamatukogu.overdrive.com. Täpsemat infot saab keskraamatukogu veebilehelt ja e-posti aadressilt overdrive@tln.lib.ee. Eestikeelseid e-raamatuid saab jätkuvalt laenata e-raamatukogust ELLU.

keskraamatukogu.overdrive.com

Laidi – Mustvee särasilmne patrioot

Mihkel Voldi intervjuu Laidi Zalekešinaga
Fotod: Teet Malsroos

Mustvee Linnaraamatukogu eesotsas **Laidi Zalekešinaga** pälvis Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu auhinna *Aasta tegu linnaraamatukogus 2016* kui mitmekülgne teenuse- ja kultuurikeskus. Milles seisneb Laidi ja tema kolleegide edu saladus? Käisime fotograaf Teeduga asja uurimas.

Tõite meile ilusa ilma, ütleb Mustvee Linnaraamatukogu direktor Laidi Zalekešina naerdes, kui viib meid raamatukogu rõdule. Sealt paistab hoolitsetud park, taamal puude vahelt aga Peipsi. On päikest, on tuult. Taeva, järve ja jõe sinised toonid sulavad päikese käes sillerdades kokku. *See rõdu on koht, kus meil üle-eestiliste raamatukogupäevade ajal on ikka esinejad – naiskoor, puhkpilliorkester, lõõtsamängijad... Kirjanikega kohtumiste kõrval ongi meil need rõdukontserdid raamatukogupäevade visiitkaardiks. Kuulajad-vaatajad on siis siin all. Aga nagu näete, on siin tänase ilusa ilmaga tore olla. Varsti paneme siia ka lauad-toolid, nagu suvel ikka,* selgitab Laidi. Raamatukogul on suurepärane asukoht Mustvee keskel, kultuurikeskusega sama katuse all. Laidi on ühtaegu ka Mustvee Kultuurikeskuse juhataja kohusetäitja. Kui me Teeduga majja raamatukogu poolt sisenesime, võtsid meid vastu **Veronika Obuhova** ja **Anu Ots**. Veronika on siin laenutusosakonna raamatukoguhoidja ja Anu lasteosakonna raamatukoguhoidja. Seda, et Laidi, Anu ja Veronika moodustavad kolmekesi hea ning ühtehoidva tiimi, on tunda juba õige

Maakonna keskraamatukogu on tunnustanud kolleege kolme Idaga.

põgusa tutvuse järel. Nägime raamatukogus hulgaliselt raamitud aukirjudiplomeid, mis on saadud mitmesuguste saavutuste eest ja ka kolme Ida-nukku. Nimelt annab Jõgevamaa keskraamatukogu Põltsamaal alates 2008. a-st välja Ida-nimelisi preemiaid, tunnustamaks maakonna tublimaid raamatukogutöötajaid.

Raamatukogul on suurepärane asukoht Mustvee keskel, kultuurikeskusega sama katuse all.

Peipsi pealinn ja kakskeelne raamatukogu

1493. aastal esmamainitud Mustvees elab ligi 1400 elanikku, siin on viis kirikut ja neli silda. On Mustvee Kool ja Peipsi Gümnaasium. Eestlasi on siin venelastest pisut rohkem, nii et enam-vähem pooleks. Küsin Laidilt alustuseks intrigeerivalt, et kes on tublimad – kas eesti- või venekeelsed lugejad?

Seda on raske öelda. Võiks öelda, et ehk loevad venekeelsed isegi rohkem. No ajalehti-ajakirju laenutavad nad küll rohkem. Kahju, et venekeelne Postimees ja День за днем ei ilmu enam trükituna. Mõlemad olid head lehed ja neid loeti-laenutati palju.

Teil on kirjandust nii ühes kui ka teises keeles. Kuidas olete oma kogu korraldanud?

Eesti- ja venekeelne kogu on meil, jah, koos, juhatab Laidi meid avariiulite juurde. *Meil on kogu kirjavara avariiulitel. Nii et avariiulisüsteem, eraldi hoidlaid ei ole. Ja maakonna ainukesed lükandriiulid on meil siin laenutusosakonna nurgas,* näitab Laidi väntadega riiuleid. Ta lisab, et 2011. aasta kevadel lõpetati majas kapitaalremont ning koliti asenduspinnalt tagasi renoveeritud ruumidesse. Hoone

Mustvee Linnaraamatukogu asub Mustvee jõe ääres.

ehitati remondi käigus ka suuremaks, nii et praegustes tingimustes on oldud juba kuus aastat.

Kes aitab kakskeelse raamatukogu komplekteerimisel?

Head kolleegid maakonna keskraamatukogust Põltsamaal saadavad meile soovituseks nimestikud, mille alusel otsustame, mida me oma kogusse ostame ja kui palju.

Aga kust te venekeelset kirjandust hangite?

Ostame ühelt venekeelse kirjanduse vahendajalt, kes uuemaid vene raamatuid Eestisse toob.

Oletan, et hinnatase on madalam kui Eesti raamatuil?

Sissetoodud vene raamat on Eesti kirjavarast ikka oluliselt odavam. No seal on ju ka suured trükiarvud, mis võimaldavad hindasid madalatena hoida.

Kuidas on teil lood nn Langi nimekirja alusel tellimisega?

Sellega on nii, et Loomingut, Loomingu Raamatukogu, TMK-d ja Vikerkaart loetakse.

Aga Tuna? küsin ja osutan riiulil olevale ajakirjale. *Vähe*, sõnab Laidi ja suunab pilgu riiulil olevatele Akadeemia numbritele. *Näete, Tuna ja Akadeemia on olemas. Loetakse neid suhteliselt tagasihoidlikult, aga võib öelda ka nii, et varem kasutati neid rohkem.*

Laidi Zalekešina sõnutsi olevat trükitud teatmeteoste kasutamise n-ö kuldaeg juba möödas. Ta patsutab seinasuurust riiulit, mis on rikkalikult sisustatud uuemat sorti entsüklopeediate, teatmike ning sõnaraamatutega. *Näib nii, et inimesed hangivad infot üha rohkem veebist*, ütleb Laidi. Tehnoloogia kiire areng nõuab pidevat käe hoidmist elu pulsil. Raamatukogus on avalik internetipunkt, ka lasteosakonnas leiavad olemasolevad kaks arvutit rohket kasutamist. Lapsi käivat päevas nii 15–20, külastajaid aga kokku 50 ringis.

Kui palju laenutatakse e-raamatuid?

Ei ole nõudlust, ei küsita. Soovitusliku kirjanduse puhul tahavad koolilapsed ikkagi trükitud raamatut.

Millist raamatukogusüsteemi kasutate?

RIKSWEB-i ikka. Me oleme väga rahul. Kindlasti ka sellepärast, et Meelis Lilbok RIKS-ist aitab alati ja operatiivselt, ei ole Laidi kiitmisega kitsi.

Tarmukas tiim: Veronika Obuhova, Laidi Zalekešina ja Anu Ots

Vaatan, et riiulitel olev jätab värske mulje. Kuidas teil õnnestub oma kogu kaasaegsena hoida?

Oleme viimasel ajal päris palju eksemplare kogudest eemaldanud. Ruum on siiski piiratud ja juurdekasvule on kohta tarvis.

Teil on siin lugemisruumides elusloodustki. On taimi ja ka paar loomakest.

Taimi ja loomi peab raamatukogus olema. See on hea nii lastele kui ka täiskasvanutele. Üks hea lugeja kinkis meile rooshibiski ehk toakase. Näib, et see taim on nüüd juba kodunenud ja, nagu näete, õitseb meil siin esimest korda. Loomadest on meil praegu kaks veekilpkonna. Nad on meil juba neli aastat ja on pea 15 aastat vanad. Nimedeks on neil Kilpsu 1 ja Kilpsu 2. Meie raamatukogus on olnud ka kass, kalad, tigu...

Raamatukogu lasteosakonda kaunistavad mitu seinamaali. Küsin nende päritolu kohta.

Palusime lasteosakonna seinale ühe ajaloolise postkaardi koopiat ja Tartu kunstnik Margus Lokk maaliski selle. Aga siis tundus teine sein ka kuidagi lagedana ja sama kunstnik tegi hea meelega pildi sinnagi. Sellelt pildilt saavad lapsed tundma õppida kohalikke kalu. Lasteala on meil mõeldud kuni 14-aastastele, vastab Laidi.

Lasteosakonda ilmestavad nii seinamaalid kui ka kaks veekilpkonna.

Külastajaid võtab vastu kultuurireklaam.

Raamatukogus on lisaks avalikule internetipunktile ka turismiinfopunkt.

Lisateenused lisavad jõudu

Laidi Zalekešina sõnul on väga paljuski just lisateenuste osutamine see, mis teeb raamatukogu kogukonnale eriti vajalikuks. Seal on lisaks Mustvee avalikule internetipunktile ka turismiinfopunkt.

Kui meie omad inimesed või turistid vajavad e-teenuseid ja ka trükitud infot, nt midagi turistile vajalikku Peipsiääre ja Jõgeva maakonna kohta, siis püüame neid igati aidata. Suviti käib meil raamatukogus palju turiste: Venemaalt, Soomest, Saksamaalt ja mujalt Euroopast. Kõige eksootilisemad külastajad on olnud Jaapanist. Turistidega suhtlemiseks oleme alati sobiva keele leidnud. 2015. a paigaldati meile raamatukokku puutetundliku ekraaniga infotahvel, mis on elu lihtsamaks teinud. Kopeerimine, skaneerimine ja väljatrükkimine on mõistagi need teenused, mida vajavad igapäevaselt nii kohalikud kui ka turistid. Digitaalne suhtlemine riigiga on samuti see, milleks tullakse raamatukogusse. Näiteks tuludeklaratsioonide esitamiseks ja juhilubade uuendamiseks, selgitab Laidi.

Nägin raamatukogusse tulles teadet, et võtate vastu ka ajalehe Vooremaa tellimusi?

Jah, tõesti võtame vastu maakonnalehe Vooremaa tellimusi. Mustvees ei ole pangaautomaati ja pangabuss enam ei käi. Sellepärast on meil raamatukogus võimalik kaks korda kuus saada ka pangateenust. Püüame olla kogukonnale iga ülesnopitud teenusega kõigiti vajalikud. Nii tõestame enda kasulikkust ja nii pääseme ka pildile. Ise tuleb aktiivne olla.

Kogukonnakeskuseks ka ürituste kaudu

Uurin Laidi Zalekešinalt, kuidas nad toovad raamatukogusse elanike eri sihtrühmi.

Näitused ja teised ettevõtmised on need, mis toovad, nendib ta. *2015. aastal osales raamatukogu edukalt konkursil „Tabamata Vilde", koostades-kujundades lugemissaali „Vilde toa". See andis suuna ja innustas järgmisigi näitusi tegema. Mullu, kui oli merekultuuriaasta, tegime kalandusnäituse, mis tõi meile siia rohkelt mehi. Tulid ja nägid, mis siin raamatukogus on. Meie kohalik kunstnik Anu Raudtits ehtis meie lugemissaali seina meremaaliga. Praegu on see kardinaga kaetud, aga ma võtan selle korraks ära.* (Laidi tõstab kardina eest). *Näete, siin see ongi. Valmivat maali tuli vaatama ka linnapea* [Max Kaur], *kes arvas, et siin võiks ka purjekas olla. Ja kunstnik tegigi siia silmapiirile, näete, sellise väikese laevukese.*

Tänavu on peakangelaseks Oskar Luts

Praegu on raamatukogus avatud Oskar Lutsu 130. sünniaastapäevale ja *Kevade* ilmumise 105. aastapäevale pühendatud *Lutsu tuba*, kus koolilapsed raamatukogutunnis käivad. On käinud nii Mustvee eesti kui ka vene kooli õpilased. Laidi sõnutsi tuleb vaadata ka Kasepää ja teiste ümbruskonna koolide suunas ning näitusele rohkem reklaami teha. Ka pensionäride rühmad on *Lutsu tuba* külastanud. *Kuna Palamusel on eksositsioon praegu seoses rekonstrueerimistöödega suletud, siis saime sealt laenata kaks autentset koolipinki, mida siin näetegi. Need annavad „Lutsu toale" õige tunde,* räägib Laidi meile koostööst Oskar Lutsu Kihelkonnakoolimuuseumiga. Laidi jätkab: *Kolleeg*

Anu Otsa abikaasa on suur vanavarakoguja, kes on meid siin ka praeguse näituse tegemisel aidanud. Samuti aitavad meid lugejad. Kui me sellise palvega nende poole pöördume, siis ikka aidatakse esemetega, mida saab välja panna. Aprillis oli meil siin lugemissaalis näitus „Lihavõtted vanadel postkaartidel". Jah, eks tuleb üha uusi näitusi välja mõelda.

Tänavu on laste ja noorte kultuuriaasta. Mida põnevat on teil sellega seoses toimunud?

26. mail peatus kultuurikeskuse ja linnaraamatukogu pargis Laste Vabariik. Põnevaid tegevusi jätkus kogu päevaks. Oli palju töötube. Ka linnaraamatukogu osales oma töötoaga ja kultuurikeskuse lastekollektiivid esinesid laulu ja tantsuga.

Milline on suurim kasu kultuurikeskusega ühe katuse all olemisest?

Vast see, et kui külla tuleb mõni populaarne kirjanik nagu näiteks Andrus Kivirähk, siis on selge, et raamatukogusse me huvilistega ära ei mahu. Kultuurikeskuses on suur saal, kus igal kuul vaatame filme: kõik uued Eesti filmid on siin linastunud. Ja eri suurusega üritusteks on veel mõned ruumid. Neist fuajee kujundas sisearhitekt meie kahe kogukonna kultuurilisi eripärasid arvestades. Nii on selle viimistluses ühtaegu põhjamaist kargust ja vene temperamenti.

Oskar Lutsu 130. sünniaastapäevale pühendatud *Lutsu toas* on palju põnevat kraami.

Kaalumuuseumil on kaalu

Laidi ja tema kolleeg Anu viivad meid linnaraamatukogu ja kultuurikeskuse ühishoone keldrikorrusel asuvasse kaalumuuseumi, mis on Eestis ainulaadne. Muuseumi asutas Heino Lubja, kes pidas rohkem kui 30 aastat kaalumeistri ametit. Vaatamiseks on välja pandud üle 120 kaalu, ligi 60 margapuud ja arvukalt kaaluvihte. Heino Lubja kogu sai alguse O. H. Kaberi firmamärgiga 15-kilogrammise kandevõimega kaalust, millesse on valatud sõnad *Kõige kõrgem auhind 1904*. See kaal ongi muuseumis aukohal. Eksponeeritud on nii Eestis, Nõukogude Liidus kui ka Euroopa maades valmistatud

Linnaraamatukogu ja kultuurikeskuse ühishoone keldrikorrusel asub kaalumuuseum.

Kaalumuuseumis on vaatamiseks üle 120 kaalu, ligi 60 margapuud ja arvukalt kaaluvihte. Eksponeeritud on nii Eestis, Nõukogude Liidus kui ka Euroopa maades valmistatud kaalusid.

kaalusid. *Kui meil on Anuga siinilmas üks missioon, siis kaalude päästmine ongi just see,* räägib Laidi.

Jätkuvasti on käimas haldusreform

2017. aasta 15. oktoober on päev, mil Mustvee linna, Kasepää ja Saare valdade rahvas Jõgeva maakonnast ning Avinurme ja Lohusuu valdade rahvas Ida-Viru maakonnast valivad moodustatava suurvalla volikogu. Sellega luuakse ligi 6000 elanikuga Mustvee vald, mille pindala saab olema 614 km². Muide, Mustvee vald moodustati kord varemgi – 1869. aastal.

Omaette punktina on kohalike omavalitsuste ühinemislepingus välja toodud raamatukogusid puudutav. Seal on kirjas, et tööd jätkavad raamatukogud nii Mustvees, Lohusuus, Piilsis, Rajal, Kasepääl, Avinurmes, Ulvis, Saarel kui ka Voorel. Öeldud on lepingus sedagi, et raamatukogudele antav rahaline toetus kirjanduse ja perioodika ostmiseks võrreldes 2016. aastaga kogusummas ei vähene.

Laidi Zalekešina kuulub Mustvee Linnavolikogusse. Ta on seal sotsiaalkomisjoni esimees ja revisjonikomisjoni liige. Koos kolleeg Anu Otsaga on ta tegev ka ühinemisläbirääkimiste kultuuri ja spordi töörühmas. Kevadel tehti töörühmaga ringkäik kõigisse ühinevatesse raamatukogudesse ja peeti koosolek raamatukogude tuleviku teemal.

Laidi, olete kohalikus poliitikas olnud küllaltki pikka aega. Kuidas on Teie osalemine aidanud kaasa raamatukogu ja kultuurikeskuse käekäigule?

Seda on igati õigustatud küsida. Ütlen nii, et kohalikus poliitikas olles saab rohkem asjasse puutuvat informatsiooni ning kaasa rääkida aruteludel ja otsustamistel. Mõnele asjale on ehk saanud anda ka parema suuna.

Kohalikus poliitikas olles saab rohkem asjasse puutuvat informatsiooni ning kaasa rääkida aruteludel ja otsustamistel. Mõnele asjale on ehk saanud anda ka parema suuna.

Kultuurikeskuse saalil ja vestibüülil on avarust ning stiili.

Mustvees kirjastatakse

2. juulil 2015. aastal algas ühe Mustvee silla uus lugu: see avati taas ning ristiti Rahu ja Üksmeele sillaks. Kolm hakkajat daami Anu Ots, Aive Tamm ja Laidi Zalekešina koos rohkete abistajatega võtsid aga nõuks sellest raamatu vormida. Samal aastal nägigi ilmavalgust kakskeelne fotoalbum *Ühe Mustvee silla kolm lugu 1900–2015*, mille andsid välja Mustvee Turismikoda ja Mustvee Linnavalitsus. Selle kauni üllitisega, mis on nii pildi- kui ka ajalooraamat, oligi kirjastamise alal algus tehtud. Järgmine aasta tõi aga uue teose: Laidi Zalekešina ja Anu Ots otsustasid lugejate ette tuua Mustvee raamatukogu 115-aastase ajaloo. Mustvee Linnaraamatukogu ja Mustvee Linnavalitsuse kirjastamisel sündis rohkelt fotomaterjali sisaldav *Mustvee raamatukogu aja lugu 1901–2016*. Suure saladuskatte all poetab Laidi, et tulekul on kolmaski raamat. Millest see teos kõneleb, näeme ilmselt õige pea.

Liivi ordu ja Tartu piiskopkonna piiril

Teeme Laidiga tiiru ümber linnaraamatukogu ja kultuurikeskuse hoone. Maja seinal olev Mustvee värvides kell lööb täistundi, valjuhääldist kostub Raadio Elmari reklaam, mis kutsub meid kõiki 8. juulil toimuvale Mustvee linna päevale. Kultuurikeskuse seinast eenduv kõlakoda koos pargiga on ootamas kahte jaanipidu – nii uue kui ka

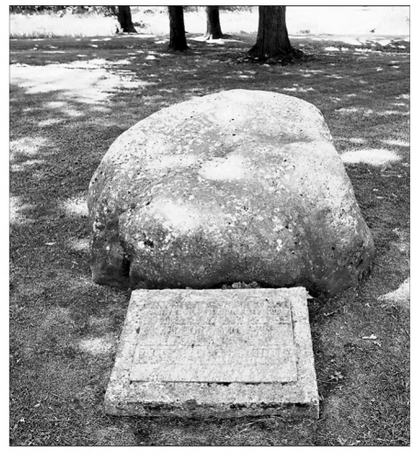

Orduaegne piirikivi

Raamatukogu rõdult paistab Peipsi.

Lutsu toas on oma koht klassiku teostel.

vana kalendri järgi peetavat. Viimati mainitu on õigeusklikele. Pargi suurimaks vaatamisväärsuseks on Liivi ordu ja Tartu katoliku piiskopkonna maade piirikivi. Arvatakse, et see tähistas nende maade piiri pärast mandrieestlaste alistamist 1224. a saksa ristisõdijate poolt. Laidi sõnul on see kivi leitud siitsamast lähedalt Mustvee jõe parempoolselt kaldalt 1910. a. Küsin temalt selle kivi juures, kuidas ta jaksab kõiki neid asju teha, mida oleme siin näinud ja kuulnud?

Laidi kogub end ja vastab: *Pereelu on kõige tähtsam. Ütlen üldistatult, et niikaua kui mehed meid igati toetavad, jõuame kultuuriasju ajada. Palgad on meil siin väiksed, miinimumpalgast natuke suuremad.*

Mul on teadmine, et olete lõpetanud Viljandis raamatukogunduse eriala?

Tegelikult on nii, et astusin Viljandi kultuurikolledžisse-akadeemiasse kahel korral. Esimene kord läksin õppima näitejuhtimist. Noh, aga... siis tuli armumine ja pere loomine. Mul on kaksikutest poeg ja tütar. Teist korda läksin Viljandisse õppima just raamatukogundust. Tahtsin töötada raamatukogus ja selle eriala õpingud ma Viljandis diplomiga lõpetasingi.

Fotograaf Teet kavalalt läbi objektiivi: *Kas sellest näitejuhtimisest on ka raamatukogus kasu olnud?* Laidi puhkeb naerma ja Teet saab õnnestunud pildi.

Saan ma õigesti aru, et olete Mustveest pärit?

Jah, olen siin sündinud, aga siis kolisid mu vanemad Jõgevale. Mina aga tahtsin nii väga Mustveesse tagasi. Ja vanaema võttiski. Nii et keskkooli lõpetasin ma Mustvees.

Laidi, kuidas Te end laete, kust jõudu ammutate? On see lugemine?

Püüan uuema kirjandusega ikka kursis olla. Noorena... mõjutas mind tugevalt Margaret Mitchelli „Tuulest viidud". See oli lugemiselamus, mida meenutada! Pean tunnistama, et lugemiseks napib praegu aega ja sellest on kahju. Mõistagi tahan rohkem lugeda. Aga... aiatöö on minu kirg. See on tegevus, mis mind laeb, millest saan jõudu-energiat, et siin raamatukogus ja kultuurikeskuses toimetada.

Kes teeb, see jõuab!

Pereelu on kõige tähtsam. Ütlen üldistatult, et niikaua kui mehed meid igati toetavad, jõuame kultuuriasju ajada.

Raamatukogu trepp ehib kirjanduslik seinakell.

Foto: Teet Malsroos

Raamatuajaloo uurimisest Soomes 21. sajandi alguskümnenditel

Tiiu Reimo, *peatoimetaja Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia keskuses, PhD*

Soomes on raamatukultuuri uurimisel tugevad traditsioonid ja pühendunud uurijad. Enamik teisel pool Soome lahte avaldatust on Eesti teadusraamatukogudes olemas ja meie uurijatele kättesaadav, pakkudes võimalusi nii võrdlevateks uurimusteks kui ka koostööks Soome kolleegidega.

Informatsioonile juurdepääsuvõimalused on viimase veerandsaja aasta jooksul plahvatuslikult kasvanud, kuid paraku teame rohkem sellest, mis toimub Euroopa ja Ameerika suuremates keskustes, kui seda, millega tegelevad meie naabrid Läänemere riikides. Raamatuajalugu kui rahvuskultuuri valdkond omab suurimat tähendust ikka oma kaasmaalaste jaoks ning suur osa selles vallas ilmunust ei jõua rahvusvahelisele raamatuturule ja jääb laiemale lugejaskonnale märkamata.

Raamatuajalugu kui rahvuskultuuri valdkond omab suurimat tähendust ikka oma kaasmaalaste jaoks ning suur osa selles vallas ilmunust ei jõua rahvusvahelisele raamatuturule ja jääb laiemale lugejaskonnale märkamata.

Artiklis leiavad käsitlemist Soomes 21. sajandil ilmunud uurimused. Andmed on kogutud Esko Häkli Põhjamaade raamatu- ja raamatukogude ajaloo arengut käsitlevast artiklist[1] ajakirjas Nordisk Tidskrift för Bok- och Bibliotekshistoria (ajakiri lõpetas ilmumise 2007. a), asutuste ja

[1] Häkli, E. Research in the history of the book and libraries in Finland since the beginning of the 1980s. *Nordisk Tidskrift för Bok- och Bibliotekshistoria*, 2002, nr 2, lk. 204-247.

organisatsioonide ning teadlaste veebisaitidel avaldatust ja veebiandmebaasides registreeritud väljaannetest. Samuti olen saanud infot isiklike kontaktide kaudu. Lähtuvalt isiklikust huvist on kaalukauss kaldu vanema raamatuloo uurimise poole, kuid püüan pilku heita ka hilisemale, 20. sajandile.

Alustuseks peab tõdema, et terminit *raamatuajalugu* tõlgendavad teadlased mitmeti. Kokkuvõtlikult võib tõdeda, et:

- *raamatuajalugu* kasutatakse katusterminina raamatu-, raamatukogude ja lugemise ajaloo uurimise tähistamiseks;
- raamatukogude ajalugu vaadeldakse informatsiooninduse ajaloo osana.

Raamatuajaloo keskustena tõusevad Soomes esile Helsingi Ülikool (kirikuajaloo ja ajaloo osakonnad), Tampere Ülikooli infoteaduste kool, Soome Rahvusraamatukogu, Soome Raamatuajaloo Selts, Soome Kirjanduse Selts ja Rootsi Kirjandusselts Soomes. Teadusseltsidel on olnud Soomes eriti suur roll raamatuajalooalaste teoste väljaandmisel.

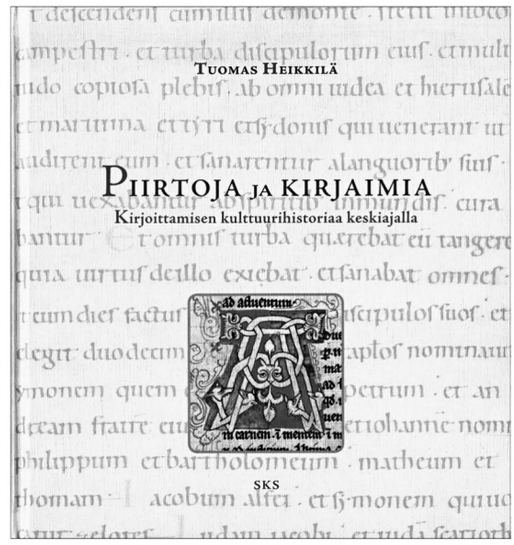

Tuomas Heikkilä *Piirtoja ja kirjaimia* (2009)
Raamatute skaneeringud: Rene Haljasmäe

Raamatuajaloo keskustena tõusevad Soomes esile Helsingi Ülikool (kirikuajaloo ja ajaloo osakonnad), Tampere Ülikooli infoteaduste kool, Soome Rahvusraamatukogu, Soome Raamatuajaloo Selts, Soome Kirjanduse Selts ja Rootsi Kirjandusselts Soomes. Teadusseltsidel on olnud Soomes eriti suur roll raamatuajalooalaste teoste väljaandmisel.

Alustades kõige varasema perioodi, käsikirjalise kirjavara uurimustest, tõuseb esile keskaja kultuuriloo uurimisele pühendunud ajaloolane **Tuomas Heikkilä** (snd 1972), Helsingi Ülikooli üld- ja kirikuajaloo ja Turu Ülikooli Soome ajaloo dotsent, 2013. a-st Soome Rooma Instituudi juhataja. Heikkilä on keskendunud hagiograafia, kloostrielu, keskaja kirjakultuuri ja stemmatoloogia uurimisele. A-il 2006–2011 juhtis ta Soome keskaja kirjakultuuri uurimise projekti *Kirjallinen kulttuuri keskiajan Suomessa*, mille tulemusena ilmus sama pealkirjaga koguteos *Kirjallinen kulttuuri keskiajan Suomessa* (*Soome keskaja kirjakultuur*, 2010) ning monograafia *Piirtoja ja kirjaimia* (*Jooned ja tähed*, 2009). Heikkilä rikkalikult illustreeritud monograafia tutvustab kirjutusmaterjale ja -vahendeid, käsikirjade loomise kunsti ja esteetikat ning veidi ka käsikirjalise raamatu sisu ja levikut Soomes.

Projekti tulemusena valminud koguteos annab tervikülevaate Soome käsikirjalisest pärandist, hõlmates nii Soome Rahvusraamatukogu 10 000 pärgamentfragmendist koosnevat kogu *Fragmenta membranea*[2] kui ka Turus ja teistes Soome arhiivides ja raamatukogudes leiduvat käsikirjalist pärandit. Soome käsikirjalise kultuuri keskuseks oli Turku ning Turu piiskopkonnast pärinevad ka esimesed kohapeal valminud käsikirjad, millest vanim teadaolev on 13. sajandi lõpukümnenditel tõenäoliselt Turu piiskopi tellimusel valminud Püha Henriku legend, mille editsioon *Pyhän Henrikin legenda* ilmus Heikkilält 2005. a. Keskaja kirjakultuuri projekt jätkub, keskendudes käsikirjalise raamatu arheoloogiale.

Soomekeelse kirjasõna looja ning esimeste soomekeelsete trükitud raamatute autori Michael Olavi Agricola (u 1507–1557) elu ja tegevuse uurimisega on aastakümneid tegelenud akadeemik ja Helsingi Ülikooli emeriitprofessor, teoloog **Simo Heininen** (snd 1943). Agricola-teemat kokkuvõtvateks teosteks on 2007. a ilmunud *Mikael Agricola. Elämä ja teokset* (*Mikael Agricola. Elu ja teosed*) ja aasta hiljem valminud *Mikael Agricolan Vanhan Testamentin reunahuomautukset* (*Mikael Agricola Vana Testamendi ääremärkused*, 2008). Nimetatutest esimene võtab kokku Agricola elutee Rotterdami Erasmuse ja Martin Lutheri õpilasest Turu piiskopi

[2] Andmebaas *Fragmenta membranea* on kättesaadav veebiaadressil http://fragmenta.kansalliskirjasto.fi/

Anna Perälä *Suomen typografinen atlas 1642–1827* (2000)

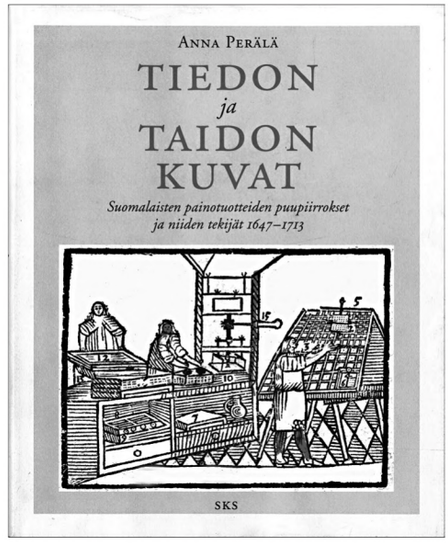

Anna Perälä *Tiedon ja taidon kuvat. Suomalaisten painotuotteiden puupiirrokset ja niiden tekijät 1647–1713* (2003)

ametini ning tutvustab tema üheksa teose saamislugu. Teine käsitleb Agricola Vana Testamendi osade – kuningas Taaveti lauluraamatu (*Dauidin Psaltari*, 1551) ja prohvetite raamatute (*Weisut ia ennustoxet Mosesen laista ia prophetista wloshaetut*, 1551; *Ne prophetat. Haggai. SacharJa. Maleachi*, 1552) tõlkeid.

On ammune tõdemus, et raamatud ei tunne piire ja nii avastatakse seni tundmatuid trükiseid ka tänapäeval. 2015. a leidis teoloogiadoktor **Suvi-Päivi Koski** Saksi Liidumaa Raamatukogust Dresdenis konvoluutköite kahe 1607. a Rostockis trükitud soomekeelse teose – katekismuse ja lauluraamatuga –, mis nüüd on digikoopiatena Soome uurijatele kättesaadavad.[3] Koski uurimisteemaks on hümnoloogia ja sellest valdkonnast on ka tema doktoritöö 1704. a Halles ilmunud pietistlikust lauluraamatust (*Geist-reiches Gesang-buch vuodelta 1704 pietistisenä virsikirjana*, 1996).

Soome möödunud sajandi lõpu ja 21. sajandi tegusaimad raamatuajaloo uurijad on kahtluseta Anna Perälä (snd 1942) ja Tuija Laine (snd 1964).

Anna Perälä on tuntud eeskätt tüpograafilise ainese, trükigraafika ja raamatukollektsioonide uurijana. Tema peateos, 2000. a ilmunud kaheosaline suurteos *Suomen typografinen atlas 1642–1827* (*Soome tüpograafiaatlas*) registreerib Soomes aastatel 1642–1827 kasutusel olnud trükikirjad, ehisliistud, -initsiaalid ja vinjetid ning lisab andmed nende kasutusaja ja võimalusel ka algupära kohta. Teos on valminud Soome rahvusbibliograafia projekti raames ning on hinnatud teatmeteos kõigile raamatuloolastele. Rahvusvaheline Antikvaarsete Raamatukaupmeeste Liit tunnustas Anna Perälä tööd 2002. a oma auhinnaga.

Anna Perälä teine oluline teos *Tiedon ja taidon kuvat. Suomalaisten painotuotteiden puupiirrokset ja niiden tekijät 1647–1713* (*Teadmiste ja oskustega. Puulõikeillustratsioonid Soome trükistes ja nende loojad*, 2003) käsitleb Soome 17. sajandi trükiste puulõikeillustratsioone ja nende meistreid. Esimene puulõikes illustratsioonidega raamat trükiti Soomes 1649. a, kuid kõige rohkem kasutati puulõiget aastatel 1680–1694.[4] Nimeliselt on teada vaid neli puulõikemeistrit, neist tuntuim on Daniel Medelplan, kes on vähemalt 400 pildi, 150 initsiaali ja muu kaunistuse autor.

Helsingi Ülikooli raamatuajaloo (2012–2016) ja kirikuajaloo professor **Tuija Laine** sai raamatuloolasena tuntuks juba möödunud sajandi lõpukümnendil. Ta on Soome retrospektiivse rahvusbibliograafia *Suomen kansallisbibliografia 1488–1700* (1996) üks koostajaid, koguteoste *Kirjahistoria. Johdatus vanhan kirjan tutkimukseen* (*Raamatuajalugu. Sissejuhatus vanaraamatu uurimisse*, 1996) ja *Vanhimman suomalaisen kirjallisuuden käsikirja* (*Vanima soomekeelse kirjanduse käsiraamat*, 1997) toimetaja. 2000. a avaldati raamatuna tema doktoritöö *Ylösherätys suruttomille. Englantiläisperäinen hartauskirjallisuus Suomessa Ruotsin vallan aikana* (*Ülesäratus jumalavallatutele. Inglise päritolu harduskirjandus Soomes Rootsi võimu ajal*).

Raamatukaubanduse ajaloo uurimine päädis monograafiaga *Kolportöörejä ja kirjakauppiaita* (*Kolportöörid ja raamatu-*

[3] Suomalaistutkija löysi Lutherin katekismuksen varhaisimman suomennuksen Saksasta. *Kansalliskirjasto*, 2015, nr 4, lk. 41.

[4] Häkli, E. Research in the history of the book and libraries in Finland since the beginning of the 1980s. *Nordisk Tidskrift för Bok- och Bibliotekshistoria*, 2002, nr 2, lk. 210.

kaupmehed, 2006). Koostaja, toimetaja ja kaasautorina on ta olnud kogumike *Vieraskielinen kirjallisuus Suomessa Ruotsin vallan aikana* (*Võõrkeelne kirjandus Soomes Rootsi võimu ajal*, 2003) ja *Luther, reformaatio ja kirja* (*Luther, reformatsioon ja raamat*, 2012) sünni juures. Äsja jõudis Eesti raamatukogudesse ka 2017. a ilmunud koguteos aabitsa ja katekismuse ehk rahva lugemisoskuse kujunemise kohta (*Aapisen ja katekismuksen tavaamisesta itsenäiseen lukemiseen. Rahvaan lukukulttuurin kehitys varhaismodernina aikana*), mille toimetajaks taas Tuija Laine.

Anna Perälä ja **Tuija Laine** koostöös on valminud uurimused 19. sajandi esimese poole Karjala vaimuliku kirjamehe ja kirjastaja Henrik Renquisti (1789–1866) tegevuse kohta ning ülevaade Soome Raamatuajaloo Seltsi 15 aasta tegevusest. Mõlemad uurijad on Soome Raamatuajaloo Seltsi (Suomen kirjahistoriallinen seura) asutajad ja tegevliikmed.

Koos Soome Kirjanduse Seltsi raamatukogu juhataja **Cecilia af Forsellesiga** (snd 1954) koostas Tuija Laine artiklikogumiku *Kirjakulttuuri kaupungissa 1700-luvulla* (*Raamatukultuur linnas 18. sajandil*, 2008), mis ilmus 2011. a ka inglise keeles. Raamatuloolase ja raamatukoguhoidja Henrik Grönroosi (1908–2007) mälestusele pühendatud kogumik koondab kuus uurimust, mis põhinevad Helsingi kodanike varaloendites ja oksjoninimestikes registreeritud raamatuvaral, autoriteks Jessica Parland-von Essen, Tuija Laine, Jyrki Hakapää, Minna Ahokas, Cecilia af Forselles ja Ilkka Mäkinen. Kõik nimetatud koos Esko M. Lainega osalevad projektis HENRIK[5], mille tulemusena on tänaseks loodud andmebaas Soomes 1809. a-ni oksjonitel ja varaloendites märgitud raamatutest ning nende omanikest. Andmebaasi aluseks on Henrik Grönroosi kogutud andmed raamatuomandist Soomes Rootsi võimu ajal, mis ilmusid trükis koostöös Ann-Charlotte Nymaniga 1996. a (*Boken i Finland*). Praeguseks sisaldab andmebaas teavet Helsingi, Hämeenlinna, Kajaani, Naantali, Oulu, Porvoo, Rauma, Tammisaari, Tampere, Tornio, Turu ja Uusikaupunki arhiividest kogutud raamatuomandi kohta. Andmebaasi haldavad Soome Kirjanduse Selts, Helsingi Ülikooli kirikuajaloo osakond ja Helsingi linna ajalookomisjon. 2008. a valmis **Jyrki Hakapää** doktoritöö *Kirjan tie lukijalle. Kirjakauppojen vakiintuminen Suomessa 1740–1860* (*Raamatu tee lugejani. Raamatukaupluste kujunemine Soomes 1740–1860*, 2008), mis käsitleb 18. ja 19. sajandi Soome raamatukaubanduse ning raamatukaupluste arengut. Helsingi Ülikooli folkloristikadotsendi **Kirsti Salmi-Niklanderi** (snd 1957) projektis *'The common people': Writing and the Process of Literary Attainment in the 19th Century Finland* („*Lihtrahvas": kirjutamine ja kirjanduslikud oskused 19. sajandi Soomes*, 2008–2011) osales Hakapää iseõppinud kirjameeste uurijana. Salmi-Niklanderi, Sami Suodenjoki ja Taina Uusitalo toimetatud koguteos *Lukeva ja kirjoittava työläinen* (*Lugev ja kirjutav tööline*) ilmus 2010. a.

Soomes valgustusajastul levinud kirjavara ja lugejaskonna arusaamu valgustusest käsitleb **Minna Ahokase** (snd 1978) doktoritöö *Valistus suomalaisessa kirjakulttuurissa 1700-luvulla* (*Valgustus 18. sajandi Soome kirjakultuuris*, 2011).

Tampere Ülikooli dotsent **Ilkka Mäkinen** (snd 1951) on tuntud nii lugemise ajaloo kui ka raamatukogude ajaloo uurijana. Tema eelmise sajandi lõpus ilmunud doktoritöö käsitleb laenuraamatukogude sündi ja mõju soomlaste raamatu- ning lugemishuvi kujunemisele. Seda uurimissuunda edasi arendades on ta avaldanud uurimuse Tampere maamõõtja Gustaf Adolph Tuderuse eraraamatukogu kohta. Ilkka Mäkinen on ka üks esimesi Soome raamatuloolasi, kes aktiivselt kasutab digitaalhumanitaaria võimalusi, uurides, kuidas oma lõbuks, meelelahutuseks

[5] Andmebaas HENRIK on kättesaadav veebiaadressil http://dbgw.finlit.fi/henrik/index.php

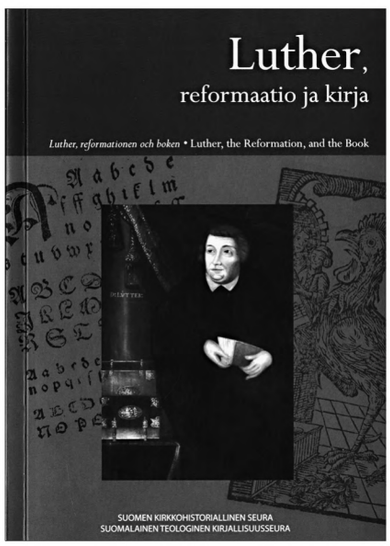

Luther, reformaatio ja kirja (2012)

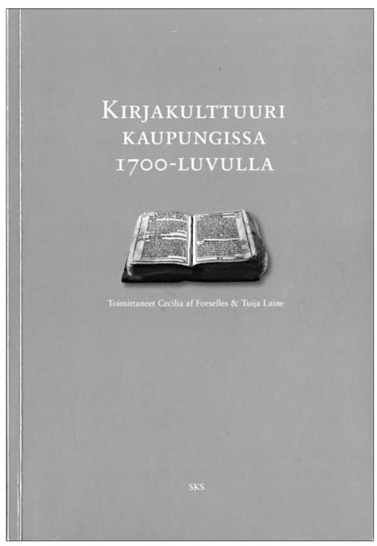

Kirjakulttuuri kaupungissa 1700-luvulla (2008)

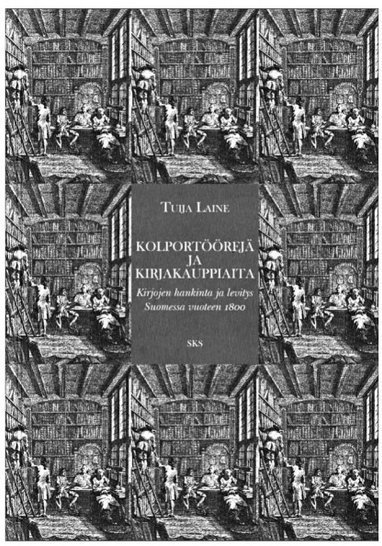

Tuija Laine *Kolportöörejä ja kirjakauppiaita* (2006)

Minna Ahokase *Valistus suomalaisessa kirjakulttuurissa 1700-luvulla* (2011)

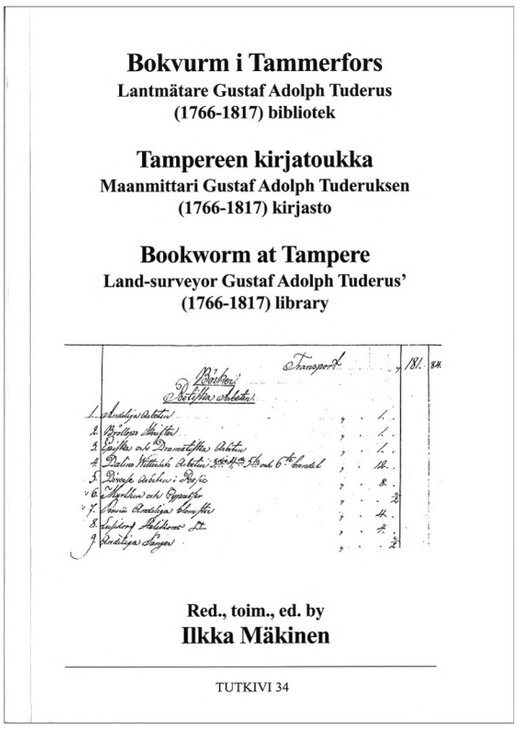

Bokvurm i Tammerfors on Ilkka Mäkineni uurimus Tampere maamõõtja Gustaf Adolph Tuderuse (1766–1817) eraraamatukogust (2005)

Ilkka Mäkinen on ka üks esimesi Soome raamatuloolasi, kes aktiivselt kasutab digitaalhumanitaaria võimalusi, uurides, kuidas oma lõbuks, meelelahutuseks lugemine, lugemisrõõm on erinevates Euroopa riikides alguse saanud.

lugemine, lugemisrõõm on erinevates Euroopa riikides alguse saanud. Mäkinen on ka 2006. a loodud Skandinaavia- ja Baltimaade raamatu-, raamatukogude ning lugemise ajaloo uurijate võrgustiku HIBOLIRE loomise initsiaator ning käigushoidja. Ta on märkimisväärselt panustanud Soome raamatukogude ajaloo uurimisse ja jäädvustamisse. Tema toimetamisel ilmus 1999. a Soome avalike raamatukogude ajaloost koguteos *Kirjastojen vuosisata. Yleiset kirjastot Suomessa 1900-luvulla* (*Raamatukogude aastasada. Soome avalikud raamatukogud 20. sajandil*), mis kaks aastat hiljem sai ka ingliskeelse tõlke.[6] Kui nimetatu puhul oli tegemist juubeliteosega, siis kümme aastat hiljem valminud kogumikku *Suomen yleisten kirjastojen historia* (*Soome avalike raamatukogude ajalugu*) on tunnustatud kui raamatukogude ajaloo põhiteost, mis avab raamatukogude asutamise ja muutumiste ning soomlaste lugemishuvide tausta ja arenguid. Selle teema uurimisel on oma panuse andnud ka raamatukogude arengut käsitlevad väitekirjad nagu **Pirjo Vataneni** *Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi. Yleisten kirjastojemme murroskausi 1890-luvulta 1920-luvulle* (*Seisuste ühiskonna raamatukogudest kodanikuühiskonna raamatukogudeks. Avalike raamatukogude murranguajajärk 1890. aastatest 1920. aastateni*, 2002) ja Soome Rahvusraamatukogu praeguse direktori **Kai Ekholmi** (snd 1953) *Kielletyt kirjat 1944–1946. Yleisten kirjastojen kirjapoistot vuosina 1944–1946* (*Keelatud raamatud 1944–1946. Raamatute kõrvaldamine avalikest raamatukogudest aastatel 1944–1946*, 2000).

Uuritud on ka rahvaraamatukogude hilisemaid arenguid: 2015. a juunis kaitses raamatukoguhoidja **Outi Vuorenrinne** (snd 1955) Tampere Ülikoolis oma doktoritöö *Nutturat löystymässä. Kirjavalinnan liberalisoituminen Suomen yleisissä kirjastoissa 1960- ja 1970-luvuilla* (*Juuksekrunni vallandamas. Raamatuvaliku liberaliseerumine 1960. ja 1970. aastail*).

Eeltoodu näitab, et Soomes on raamatukultuuri uurimisel tugevad traditsioonid ja pühendunud uurijad. Enamik teisel pool Soome lahte avaldatust on Eesti teadusraamatukogudes olemas ja meie uurijatele kättesaadav, pakkudes võimalusi nii võrdlevateks uurimusteks kui ka koostööks Soome kolleegidega.

[6] Ingliskeelne väljaanne ilmus pealkirjaga *Finnish public libraries in the 20th century*. Tampere, 2001.

Fotod: Teet Malsroos

Kuidas tuleks projekteerida 21. sajandi raamatukogu?

Soome sõbrad aitasid sellele küsimusele vastust otsida 3. märtsil Viimsis toimunud seminaril *Projekteerime 21. sajandi raamatukogu: ideed ja inspiratsioon.*

Tiiu Valm, *Viimsi Raamatukogu direktor*

Maailmas on Soome rahvaraamatukogusid hinnatud parimateks nii teenuste arvnäitajate kui ka kvaliteedi poolest. Mitte vähem pilkupüüdvad on põhjanaabrite raamatukoguhooned, mille funktsionaalsus ja disain on läbimõeldud ja kõigiti külastajate vajadustele vastav.

Milline on Soome rahvaraamatukogude süsteem?

See on rahvusvahelistele standarditele vastavalt kõrgetasemeline. 2015. aasta seisuga oli Soomes 738 kesk- ja haruraamatukogu. Kuni 70% soomlastest elavad lähimast raamatukogust 3 kilomeetri kaugusel ja 93% vähem kui 10 kilomeetri kaugusel. Peale selle teenindavad elanikkonda 140 raamatukogubussi. Esimene raamatukogubuss alustas Soomes juba 1913. aastal. Raamatukogude külastuste arv elaniku kohta on üks kõrgemaid maailmas – peaaegu 80% elanikest külastab rahvaraamatukogusid. 2015. aastal tuli elaniku kohta 9 raamatukogukülastust ja 16,4 laenutust aastas. Kohalikud omavalitsused kulutasid 2015. aastal ühe elaniku raamatukoguteenustele keskmiselt 58,30 €. Nimetatu on paljudele riikidele oma rahvaraamatukogude teenuste väljaarendamisel järgimistväärivaks eeskujuks.

Soome-Eesti kontaktid

1990-ndatel aastatel, kui Eestis alustati raamatukoguvõrgu ümberkorraldamist (seadusandluse väljatöötamine, raamatukogude üleandmine kohaliku omavalitsuse haldusse, raamatukogude ümberpaigutamine omanikele tagastatavatest hoonetest jpm), olime lähinaabruse tõttu Soomega õnnelikumas olukorras kui teised nõukogulikust raamatukogundussüsteemist lahkunud. Üks Eesti kolleege nõustanud ja innustanud võtmeisikuid oli Tuula Haavisto, kes oli ja on raamatukogundusmaailmas hästi tuntud mitmekülgse eksperdina. Vahemärkusena – just Tuula Haavisto oli 1990-ndatel see inimene, kes selgitas meie noore riigi poliitikutele raamatukogude tähtsust üleminekuajajärgul.

Soome kolleegidega kontaktide loomisest on tänaseks möödunud enam kui 25 aastat. Kui 1990-ndatel hinnati raamatukogusid kui raamatute kogumise ja laenutamise kohti, siis praegu nähakse rahvaraamatukogus mitmefunktsionaalset info- ja kultuuriasutust, kus inimene saab tunda end vabalt ja tegeleda oma igapäevaste tegevustega. Nüüd kavandatakse nii sisult kui ka vormilt raamatukogusid, mida võiks kirjeldada kui *elutuba* (*living room*). Uus sisu nõuab ka uut lähenemist raamatukogule kui ruumile, kus tegevused toimuvad. Ja taas leiab kõige paremaid-huvitavamaid näiteid rahvaraamatukogude hoonete projekteerimisest ja disainimisest just Soomest.

Kui 1990-ndatel hinnati raamatukogusid kui raamatute kogumise ja laenutamise kohti, siis praegu nähakse rahvaraamatukogus mitmefunktsionaalset info- ja kultuuriasutust, kus inimene saab tunda end vabalt ja tegeleda oma igapäevaste tegevustega. Nüüd kavandatakse nii sisult kui ka vormilt raamatukogusid, mida võiks kirjeldada kui *elutuba* (*living room*).

Helsingi Linnaraamatukogu direktor Tuula Haavisto ja Viimsi vallavanem Jan Trei

Arhitekt Antti Nousjoki

Uuenduslik rahvaraamatukogu

Eestis on küll olemas veebruaris 2016 vastu võetud visioonidokument *21. sajandi raamatukogu*, kuid selles pole sõnagi kaasaegse rahvaraamatukogu sisulisest ja ruumilisest terviklikkusest. Võimalik, et detailsemates strateegiates tuleb sellestki juttu, kuid uut sajandit on olnud pea 17 aastat ja oodata pole aega. Mõte korraldada Viimsis seminar alanud sajandi uuendusliku rahvaraamatukogu teemal tekkis suhtlemisel Soome kolleegidega, kes on alati olnud lahkelt nõus oma kogemusi jagama.

Nii toimuski 3. märtsil Viimsi Raamatukogus seminar *Projekteerime 21. sajandi raamatukogu: ideed ja inspiratsioon*, kus Soome kogemusi jagasid Tuula Haavisto (Helsingi Linnaraamatukogu direktor/Helsingi kultuurivaldkonna direktor) ja Antti Nousjoki (Helsingi Keskraamatukogu *Oodi* projekti peaarhitekt, ALA Architects Ltd). Seminarist osavõtjate ring oli mitmekesine: Viimsi valla juhtidest kuni kolleegide-raamatukogutöötajateni Rahvusraamatukogust, ERÜ-st ja Harju maakonna teistest raamatukogudest.

Helsingi uue linnaraamatukogu hoone *Oodi*

Missugune on 21. sajandi raamatukogu? Soomlased on sellele küsimusele põnevaid lahendusi otsinud ja leidnud. Üks paljudest on Helsingi südalinna kerkiv uus linnaraamatukogu hoone *Oodi*.

Kui Helsingi uue linnaraamatukogu hoone projekti arutama hakati, siis anti linnavolikogus selle poolt 75 häält ja vastu ainult 8. Ehkki kesklinnakrunt raudteejaama ja *Kiasma* muuseumi läheduses oleks *magus* mistahes ärile, leiti ometigi, et just siin on õige koht raamatukogule kui linnaelanike jaoks kõige tähtsamale asutusele.

On väga oluline, et linna kogukonnakeskuses oleks ka midagi, mis ei ole kommertslik, tõdes Tuula Haavisto. *Kaasaegne linnakogemus peab olema rikkalik ja inimesed ise loovad seda. Raamatukogud on hea ja mitte liiga kallis vahend, mis aitab saavutada mitmesuguseid sotsiaalseid eesmärke. Need toetavad innovaatilist atmosfääri kogukonnas, soodustavad teadmiste hankimist, õppimist ning pakuvad loovat keskkonda.*

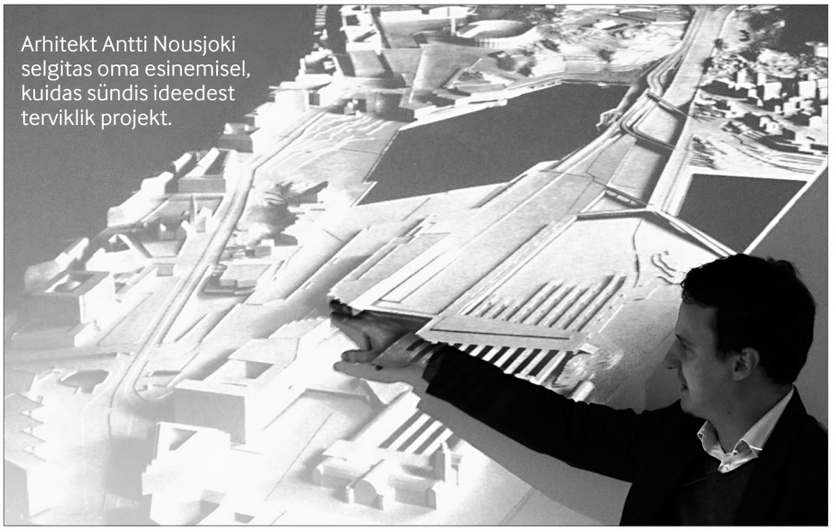

Arhitekt Antti Nousjoki selgitas oma esinemisel, kuidas sündis ideedest terviklik projekt.

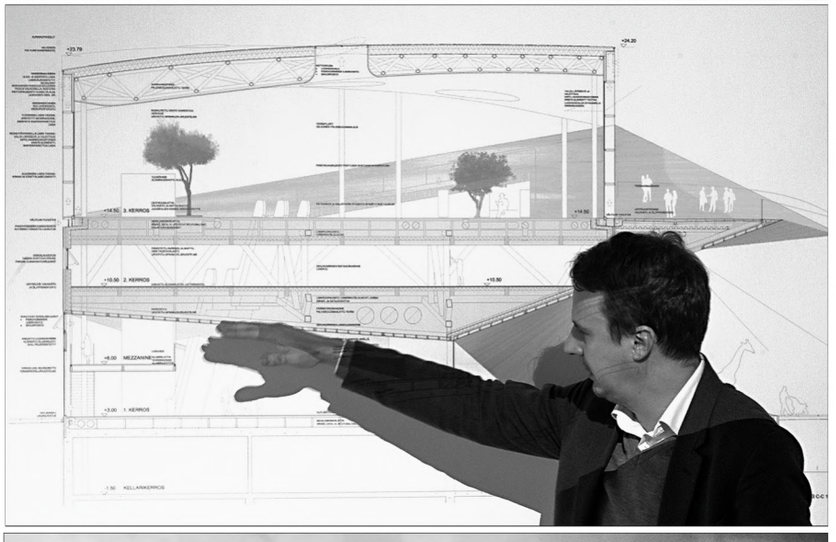

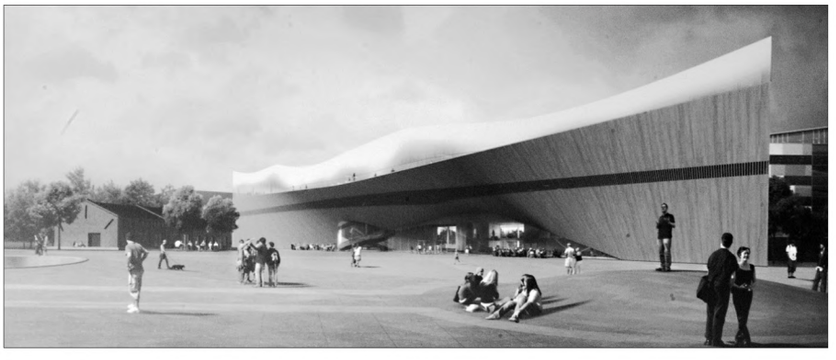

On väga oluline, et linna kogukonnakeskuses oleks ka midagi, mis ei ole kommertslik, tõdes Tuula Haavisto. *Kaasaegne linnakogemus peab olema rikkalik ja inimesed ise loovad seda. Raamatukogud on hea ja mitte liiga kallis vahend, mis aitab saavutada mitmesuguseid sotsiaalseid eesmärke. Need toetavad innovaatilist atmosfääri kogukonnas, soodustavad teadmiste hankimist, õppimist ning pakuvad loovat keskkonda.*

Oodi avatakse 2018. aasta detsembris ja prognoositakse, et seal hakkab käima päevas 10 000 ja aastas u 2,5 miljonit inimest. 18 000 m²-le mahub palju erinevaid tegevus- ja lugemisruume ning vähemalt 120 000 teavikut. Sinna oodatakse ka turiste, sest hoone on arhitektuurselt muljetavaldav, pakub häid linnavaateid, mitmesuguseid võimalusi tegevusteks, kohtumisteks, niisama olemiseks-puhkamiseks, lugemiseks jms. Raamatukogu on avatud iga päev kella 8–22. *Oodi* läheb maksma pea sada miljonit eurot ning selle ehitamiseks eraldavad raha nii Soome riik kui ka Helsingi linn.

Mitte inimeste jaoks, vaid koos inimestega

Oodi puhul on märkimisväärne, et seda ei planeeritud kabinettides, kus ametnikud otsustavad, mida inimesed võiksid vajada, vaid algusest peale küsiti inimestelt, mida nad soovivad ja kuidas teha. Oleme harjunud, et raamatukoguhoidjad teavad ise, missugune raamatukogu peab olema ja mida lugejad sellelt ootavad. Tekib küsimus, kellele luuakse-ehitatakse raamatukogu: kas raamatukogutöötajatele või ikkagi kogukonna elanikele-lugejatele?

Tuleviku raamatukogu on planeeritud mitte ainult inimeste jaoks, vaid koos inimestega, ütles Tuula Haavisto. *Alguses oli „Unel-moi" („Unista") kampaania. Kõik võisid kirjutada oma soovidest. Kokku saadi üle 2300 unistuse. Me suhtusime unistustesse väga tõsiselt ja see aitas otsuseid teha. Me kasutasime suunatud kampaaniaid nagu „Unel-moi", püüdsime olla mõjusad veebi vahendusel, saada tagasisidet ning samuti rakendasime osaluseelarvet – näiteks küsisime, missuguseid raamatuid tuleb tellida. Sellest oli palju abi nt ingliskeelsete raamatute tellimisel.* Inimeste soovidest võib mainida järgmisi:

- ruum laulmiseks ja musitseerimiseks;
- puhke-, vaikuse ja mugavuse ruumid;
- alad lastele ja perekondadele (ka sünnipäevade pidamiseks) ning vanuritele;
- sündmuste ja *happening*ide ruumid, mitteäriliste ürituste korraldamispaik jt.

Selliste ideekorjamise kampaaniate puhul on äärmiselt oluline anda inimestele tagasisidet, mis nende ideedest edasi sai, mis sobis, mis mitte ning miks, rõhutas Tuula.

Raamatukogu arhitektuurikonkursile saabus 544 tööd, neist koostati näitus ja inimesed said valida, millised tööd meeldisid. Konkursi võitis ALA Architects Ltd, kes muide osales ka Eesti Rahva Muuseumi arhitektuurikonkursil ja saavutas seal teise koha.

Ka *Oodi* nimi saadi raamatukogu üldrahvaliku konkursi tulemusena. Nimi valiti 2600 pakkumise seast (mille hulgas oli 1600 erinevat nimekuju). Uue raamatukogu nime valis autoriteetne žürii ning see tehti teatavaks väga erilisel moel – veidi enne 2017. aasta saabumist kirjutati *Oodi* sõna ilutulestikuga Helsingi taevasse. Selle nime pakkus Mirja Lounameri Espoost.

Oodi kui unistuste *tünn*

Oodi hoone mõjub linnaruumis ülimalt skulpturaalsena. Arhitekt Antti Nousjoki selgitas oma esinemisel, kuidas sündis ideedest terviklik projekt. Esmalt tuli arvestada keskkonda, kuhu hoone paigutub. Raamatukogu läheduses asub park, kus on kolm suuremat hoonet: muuseumid ja kontserdimaja. Need on aga kohad, mille külastamiseks tuleb lunastada pilet. Kontserdimajal pidi Nousjoki sõnul olema hea akustika. Ja et akustikat mitte arhitektuuriga ohustada, polevatki sel majal arhitektuuri. Kõrval asuva *Kiasma* muuseumi kohta seda öelda ei saa ja nii ongi *Oodi* nagu *Kiasma* õde.

Raamatukoguhoone on kolmekorruseline ning lähtub *tünnist* kui kujundist, kuid ei ole mitte ümar, vaid piklik ja lookleva joonega. Alumine korrus on planeeritud avatud ruumina: seal asuvad kohvik-restoran, multifunktsionaalne saal, galerii ja kohtumispaik, kus hakkavad toimuma *popup*-näitused. Alumise korruse ruumi saab vastavalt vajadusele liigendada. Maja trepi vorm kordab *tünni* kujundit. Esimesel korrusel asub ka moodne kinosaal.

Teine korrus on liigendatud tugikonstruktsioonidega ning siin leiavad koha erinevad tööruumid, nt helikindlad stuudiod ja skulptuuritöökojad. Teiselt korruselt eendub hoonest välja kaarjas terrass, kus on suvel mõnus lugeda või puhata.

Kolmas korrus on nagu pilv – avatud ruum, mille seinad on klaasist. See on suures osas *riiulite meri*, mille vahel on kolm oaasi, kus on võimalik pehmel mööblil istuda ja mõnuleda raamatute maailmas. Lagi on kumerustega, see kõik loob illusiooni pilvevati sees asumisest. Suurtest akendest avanevad linnavaated. Kasutatakse erinevaid tasapindu ja astmestikke. Siin asub ka täiskasvanute osaga seotud lasteraamatukogu ning veel palju muid põnevaid kohti traditsiooniliseks ja mittetraditsiooniliseks raamatukoguteeninduseks.

Üks probleem hoones, kus käib palju inimesi, on teatavasti tualetid. Keldrikorrusel hakkab paiknema suur ruum *unisex*-tualettidega, teistel korrustel asuvad väiksemad soopõhiselt kasutatavad tualetid. Esialgu plaaniti raamatukoguhoonesse ka soome sauna, kuid sellest ideest siiski loobuti.

Kingitus rahvale

Oodi pidulik avamistseremoonia toimub Soome iseseisvuspäeval, 6. detsembril 2018. aastal kui Soome Vabariigi 100. aastapäeva kingitus rahvale. Kui seni on eestlased käinud üle lahe peamiselt kunsti- ja kontserdielamusi hankimas, siis nüüd leiavad nad kindlasti tee ka Helsingi Linnaraamatukogusse.

Kokkuvõttes võib öelda, et kui soomlased loovad Helsingis maailma parima 21. sajandi raamatukogu, siis oleks ju viimane aeg ka Eestis planeerida alanud aastatuhande raamatukogu, mis luuakse koos inimestega nende endi jaoks. Siinjuures tuleb tõdeda, et oleme suutnud viimase 25 aasta jooksul ehitada ainult paar eriprojektiga raamatukoguhoonet, samas aga kohandanud-rekonstrueerinud raamatukogude tarbeks sadu väiksemaid ja suuremaid ehitisi, mis ei võimalda täita kaasaegsete raamatukogude ülesandeid. Kuhu kerkib *Eesti 21. sajandi parim raamatukogu*? Hea küsimus, millele ei ole täna veel vastust.

Oodi pidulik avamistseremoonia toimub Soome iseseisvuspäeval, 6. detsembril 2018. aastal kui Soome Vabariigi 100. aastapäeva kingitus rahvale.

Fotod: Mihkel Volt

Mai Põldaas esinemas.

Talveseminar kulges töiselt ja meeleolukalt, esiplaanil Martin Hallik.

Kuidas saame parima personali?

Mäluasutuste tänavuse talveseminari fookuses oli personali-värbamine, töötajate ettevalmistus ja tööstressiga toimetulek.

Tartu Ülikooli Raamatukogu korraldatud XX mäluasutuste talveseminar kandis pealkirja *Kuidas saame parima personali?* ja keskendus töötajaskonnaga seotud teemadele. 1.–2. märtsil Kääriku Spordikeskuses toimunud seminari avas TÜ Raamatukogu direktor Martin Hallik, avaettekande *Töö ja oskused 2017 ja 2027* pidas TÜ personaliosakonna juhataja Kristi Kuningas. Avaettekanne käsitles Eesti tööturu praegust olukorda ja võimalikke arenguid lähitulevikus. Ettekandja sõnutsi on 57% OECD riikide tänastest töökohtadest lähitulevikus automatiseerimise tõttu löögi all. Samas aga puutuvad kasvavad sektorid (nt IT) kokku tööjõupuudusega. Olukorras, kus kvalifitseeritud töötaja valib tööd, peab hoopis tööandja olema see, kes oskab end müüa ja turundada.

TÜ Raamatukogu erialainfotalituse juhataja Lilian Neeruti juhatatud ettekanneteplokis koondpealkirjaga *Kuidas saame parima personali?* astusid üles Martin Hallik, Tartu Linnaraamatukogu personalijuht Ewa Roots (Urd), Rahvusraamatukogu personalijuht Kai Kell, Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu personali ja eelarve peaspetsialist Anna Allsaar, Rahvusarhiivi personalijuht Sigrit Mahla, Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu arendusjuht Gerda Koidla ja Tallinna Keskraamatukogu direktor Kaie Holm. Ettekanded lähtusid suuresti mäluasutuste personalitöö praktikatest. Seminari järgmine osa käsitles töötajate akadeemilist ettevalmistust. Seda juhatas TÜ Raamatukogu teeninduosakonna juhataja Olga Einasto, esinesid TLÜ raamatukogunduse lektor Aira Lepik ettekandega *Infoteaduste valdkonna õppekavaarenduse vajadus ja võimalused* ja TÜ raamatukogunduse ja infokeskkondade ning info- ja dokumendihalduse õppekava programmijuht Krista Lepik ettekandega *Infokorralduse õppekava salajane elu ehk kuidas meil asjad käivad*. Seejärel oli teemaks tööstress ja sellega toimetulek. Treenerkoolitaja Jaanus Kangur juhendas osalejaid, kuidas taltsutada tundeid ning tunda end reipamalt ja rõõmsamalt, Kalev Kikas Sansaara Stuudiost pakkus võimalust osaleda joogatunnis.

Seminari teine päev jätkus Lilian Neeruti juhatusel lühiettekannetega teemal *Mis tehtud, mis teoksil?*. Uuenevast raamatukogust kõneles TÜ Raamatukogu kogude direktor Kristina Pai, TTÜ Raamatukogu direktor Jüri Järs rääkis oma raamatukogu uudiseid. Kaie Holmi ettekande *Pauku peab tegema ja nalja peab saama, muidu mina ei mängi* keskmes olid uued teenused Tallinna Keskraamatukogus. Tartu Linnaraamatukogu arendusjuht Mai Põldaas rääkis oma ettekandes *Paberil või elektrooniliselt?* Eesti üliõpilaste eelistustest akadeemilisel lugemisel. Seejärel tutvustas Lilian Neerut teadusandmete haldamise praktikaid Tartu Ülikoolis ning RR-i kogude osakonna juhataja Kairi Felt säilituseksemplari kui teenust. ELNET Konsortsiumi Eesti artiklite andmebaasi ISE halduri rollis esinenud Külli Solo pidas ettekande *Artiklite andmebaas ISE – mis on muutunud?*. Riin Olonen rääkis RR-i raamatukogusüsteemi peaspetsialistina teemal *Eesti artiklid uues võtmes*. Talveseminari lõpetasid Eesti Rahva Muuseumi produtsendi Jaanika Jaanitsa ettekanne *Tee ise näitus: mis on osalussaal ja miks see ERM-is on?*, Rahvusarhiivi arhivaari Liina Rebassoo ettekanne *Noora püsinäitus: uued võimalused* ning Tartu Ülikooli muuseumi koordinaatori Kerttu Palginõmme ettekanne muuseumi koostööst linnafestivalidega kui üksteist jõustavast kogemusest.

Mihkel Volt

XX mäluasutuste talveseminaril peetud ettekannete slaide on võimalik näha aadressil **https://dspace.ut.ee/handle/10062/55610**

Skulptuur *Tantsijad* Käärikul. Foto: Aira Lepik

Foto: Kairi Naha

Tulevik on lahti, kuid kellele?

Hanna Simona Allas *on Tartu Kivilinna Kooli 9. klassi õpilane.*
Tulevik on lahti, kuid kellele? *on tema kõne 10. aprillil Tartus toimunud kooliraamatukogude teabepäeval.*

Ükski lugu ei tohiks jääda jutustamata, ükski kangelastegu, vahet pole kui väike, tegemata ja ükski inimene märkamata. Nagu kunagi kõlas tuntud lööklause: *Iga inimene peaks oma elu jooksul istutama vähemalt ühe puu,* nii saab ta öelda, et ta on oma eluga midagi teinud. Mina arvan, et iga inimene peaks oma elu jooksul rääkima edasi vähemalt ühe loo. See on justkui rent maa peal viibitud aja eest. Inimeste lood väärivad edasijutustamist, sest igaühel on neist midagi õppida või kõrva taha panna.

Sarah Vowell – kirjanik, kes on olnud seitse korda New York Timesi bestsellerite nimekirja tipus oma tõsielulistel sündmustel põhinevate Ameerika ajaloo teemaliste raamatutega – on öelnud: *Ajalugu on täis tõsiselt häid lugusid. See on ka peamine põhjus, miks ma sellesse mängu astusin: ma tahan muuta tugevaks argumendiks selle, et ajalugu on huvitav.*

Just see esimene lause *Ajalugu on täis tõsiselt häid lugusid* jäi mulle silma, kui ma ühel õhtupoolikul tsitaate lehitsesin. Ja mitu päeva hiljem avastasin ma, et seesama lause mõlgub ikka veel mu mõttes. Ma olen selle mõtteteraga igati nõus. Kui mõelda, et näiteks täna on siin planeedil ligikaudu 7 miljardit inimest – juba seda on keeruline ette kujutada. Ja siis mõelda, et igaühel neist on ka oma lugu, mida jutustada – see tähendab, et ühtekokku ümbritseb meid 7 miljardit lugu, kõik ootamas kuulamist, kirjapanemist ja edasirääkimist. Ja lisades neile lugudele veel kõik need jutud, mille viimane peatükk on juba kirjutatud ning tekstidki kivisse raiutud, saame me kokku pead pööritama ajava arvu lugusid, millest ükski pole identne. Aga üks asi on selgemast selgem: ükskõik kui palju me ka ei püüaks ja ükskõik kui erilised need lood ka pole, on ikka neid, kes jäävad tahtmatult tagaplaanile, ajaloo suurkujude varju või lihtsalt oma aega kinni. Sellegipoolest leian ma, et ükski lugu ei tohiks jääda jutustamata, ükski kangelastegu, vahet pole kui väike, tegemata ja ükski inimene märkamata. Nagu kunagi kõlas tuntud lööklause: *Iga inimene peaks oma elu jooksul istutama vähemalt ühe puu,* nii saab ta öelda, et ta on oma eluga midagi teinud. Mina arvan, et iga inimene peaks oma elu jooksul rääkima edasi vähemalt ühe loo. See on justkui rent maa peal viibitud aja eest. Inimeste lood väärivad edasijutustamist, sest igaühel on neist midagi õppida või kõrva taha panna.

Ometi on tänases tehnoloogiamaailmas üha raskem ja raskem neid lugusid leida, sest informatsioon, mida me leiame, ei pruugi olla tõene, ja mis on vaat et kõige hullem – inimesed, eelkõige noored, ei suuda enam süveneda tekstidesse, mis neid erakordseid lugusid edasi annavad. Ma ei väida, et digimaailm on halb, ebavajalik või kurjast. See on ilmselge, et tehnoloogia areng on avardanud meie maailma seninägematul moel. Kuid just praegu on kätte jõudnud hetk, mis võib ja ilmselt dikteeribki ette meie tuleviku. Tehnoloogial peab küll laskma areneda ja edasi liikuda, kuid kogu selle digipöörise keskel ei tohi me ära unustada, kes meie, inimesed, ise oleme. Just praegu on aeg, mil kõige pingsamalt peaks pakkuma noortele uusi lugemiselamusi. See ei peaks olema mitte ainult õpetajate, vaid meie kõigi eesmärk, et igaüks meist suudaks aidata kasvõi ühel inimesel leida tee vähemalt ühe tõsiselt hea raamatu juurde. On vaja vaid ühte raamatut, et muuta inimese suhtumist maailma. Leian, et seda sobib kinnitama tsitaat *Vägivald on alati käepärast, head raamatud aga kahjuks mitte*. Raamatud on ühed olulised tegurid meie identiteedivõrrandis. Läbi sajandite on raamatud andnud inimestele motivatsiooni õppimiseks ja oma mõttemaailma avardamiseks, julgust avastada maailma ja inimesi enda ümber, lootust, et homne on tõepoolest parem kui eilne ja usku nii teistesse kui ka iseendasse. See julgustus, mida raamatud meile pakuvad, on meid ümbritsevas maailmas lausa hädavajalik. Nii noortele kui ka vanadele. Võitleme me ju kõik samal areenil, lihtsalt erinevate vastastega. Sellepärast ei tohigi me kaotada oma huvi lugude vastu. Lugude vastu, mis õpetavad meid vaatama asjadesse sügavamalt. Lugude vastu, mis õpetavad vihkamise asemel mõistma ja ignoreerimise asemel hoolivust välja näitama. Sest et päeva lõppedes ongi see kõik, mis tegelikult seda maailma pöörlemas hoiab. Usaldus, hoolimine ja abivalmidus...

Päevavalguses tunduvad need sõnad lausa naiivsetena. Kuid see, mis meid tormist päästab, pole alati meie ise, vaid sõbra abistav käsi või ootamatu heategu, sest vahel on teekonna jätkamine ainuüksi omal jõul võimatu.

KA PRINTSESS DIANA ANDIS KORD NÕU: *Tee üks juhuslik heategu, ilma et ootaksid midagi vastutasuks, olles kindel teadmises, et ühel päeval vastab keegi teine sulle samaga.* Nii see tõepoolest on. Eriti peaks seda praktiseerima maailmas, kus me praegu elame. Kuid ilmselt oleks seda sobiv öelda ükskõik millisel ajal. See tundub ju inimlik – ulatada abivajajale käsi. Igaüks meist soovib, et keegi aitaks, kui ollakse hädas. Ükskõik millises. Kas pole mitte nii? Aga kust me teame, millal seda teha? Kust tuleb see sisemine tõuge, mis paneb rasketes olukordades reageerima? Me õpime seda kõike just nendestsamadest lugudest, nendeltsamadelt inimestelt meie ümber, kes on silma paistnud julguse või leidlikkusega. Nemad omakorda on kas näinud või kuulnud seda kelleltki teiselt. Ja nii edasi – kuni jõuame tsivilisatsiooni algusesse.

ME TEAME, kuidas toimida nende lugude järgi – nii suur on jutuvestjate ja raamatute mõju meile. Kuid kuidas me saame olla kindlad, et neid inimesi, kes nii imeliste asjadega hakkama on saanud, jäädakse tõesti mäletama ka viiskümmend või sada aastat hiljem? Kõige tõelähedasem vastus on, et ilmselt saame vaid loota ja proovida. Proovida, jutustades neid lugusid edasi. Sest need lood muudavad meid ühtseks. Panevad meid tundma, et oleme võimelised milleks iganes, kui vaid soovime. Ja ma leian, et nii ongi õige. Vaid selline suhtumine viib meid edasi, teeb meie jaoks tuleviku lahti. Sest kui me kardame seda, mis ootab ees, pole ju ilmselgelt mingisugustki progressi oodata. Selleks, et liikuda edasi, peame tundma seda, kust tulime ja kes me oleme, peame teadma, mida kasulikku tahame teha just täna ja mitte mingil päeval tulevikus, sest see pole tavaline nädalapäev. X päev tulevikus ei mahuta endasse tegevusi, vaid tühje lubadusi. Selleks, et midagi TULEVIKUS korda saata, peame tegutsema juba täna. See aitab luua kindlat sihti, kindlat eesmärki, kuhu jõuda ja eks see ole igal inimesel erinev – mõnel väiksem, mõnel suurem –, aga olemas peab see olema igaühel.

JA KUI IGAÜKS MEIST EDASI RÜHIB OMA EESMÄRGI POOLE, rajab see teed tulevikku meie kõigi kui terviku jaoks. Sest nii nagu kellagi panevad liikuma väikesed väsimatud hammasrattad ja mutrid ning vedrud, nii panevad ka maailma liikuma siin elavad inimesed. Igaühel meist on oma ülesanne, kohustus, missioon, mida ellu viia – võtke seda, kuidas tahate. Ja kust me selle leiame? Jõuame taaskord tagasi raamatuteni ja neis peituvate lugudeni. Igal inimesel peab olema eesmärk, tema elul mõte. Ka see on oluline näitaja, kui tahame välja arvutada, mis valemiga tänasest päevast edasi tuleviku poole minna. Pole mõtet oodata seda täiuslikku momenti ja täiuslikku ajastust, sest seda lihtsalt ei ole olemas. Pole vaja sündida musterperekonda või oodata, kuni oled saanud tööd kõige nimekamas asutuses.

ET MIDAGI ÄRA TEHA, tuleb alustada praegu. Alustamiseks pole vaja olla suurepärane, aga et olla suurepärane, tuleb alustada. Lugudest, mis meid igal pool ümbritsevad, seda ju välja loebki. Ja ma arvan, et see ongi lugude edasirääkimise üks põhilisi eesmärke – kui tema suutis seda teha, ehk suudan minagi! See on küll väike lause, mis tihtipeale jääb märkamatuks, aga on see-eest ääretult oluline ja suure kaaluga. Sest just mõtetest algavad sõnad ja sõnadest algavad teod. Teod, mis tahavad tulevikku paremaks ja helgemaks muuta, teod, mis tahavad luua erinevust. Teod, mis näitavad, et usaldus, hoolimine ja abivalmidus on tõesti olemas. Et nad pole veel mitte kusagile kadunud ja senikaua, kuni meie neid elus hoiame, ei kao need veel kuhugi. Me hoiame neid lugusid elusatena edasi rääkides, nendest õppust võttes ja neid kirja pannes. Me hoiame neid elus ka lihtsalt kuulates. See tundub küll olevat lihtne asi – kuulata –, kuid sagedasti ei kuula inimesed selleks, et aru saada, vaid selleks, et vastata.

ON ÄÄRETULT VÄRSKENDAV ISTUDA MAHA ja kuulata lihtsalt kuulamise pärast – ilma, et tekiks tungi vastata. Nii jõuab meile ka lugude sõnum paremini kohale. Nii teeme kindlaks, et saame ka ise aru, mida meile öelda püütakse. See on oluline, et meist ei saaks robotid, kes teavad, mida tuleb ühes või teises olukorras teha, kuid kes on võimetud mõtlema ja aru saama. Raamatud näitavad meile, kuhu vaadata, kuid mitte seda, mida näha. See on mõistusele ääretult hea. Mõistusele – millelegi, millel me ei tohi lasta nürineda, sest see kannab meid elus edasi.

SEE ON HEA KA SELLELE VÄIKSELE KILLUKESELE PÖÖRASUSELE, mis meile on antud. Ka seda ei tohi kaotada ja just nimelt lood erinevatest inimestest ning nende imetabastest eludest aitavad seda meie sees hoida. Sest elu tragöödia ei seisne surmas, vaid hoopiski selles, kui laseme endas surra millelgi siis, kui elame. Ma panen teile täna südamele, et ärge kaotage seda pöörasust, sest need pöörased ideed on vajalikud, et meie elu edasi areneks, et tehnoloogia ei võtaks meid täielikult üle ja et meie kui inimesed oleksime võimelised siin planeedil veel kaua eksisteerima. Seda pöörasust on vaja, et kirjutada uusi lugusid, mida omakorda edasi rääkida, et toime panna uusi tegusid, mis muudavad meie kõigi elu paremaks ja et mõelda ning välja öelda uusi mõtteid, mis innustavad teisi parema homse nimel pingutama!

NII ET PÖÖRDUDES TAGASI MINU ESIMESE KÜSIMUSE JUURDE – *Tulevik on lahti, kuid kellele?* – arvan, et vastus peitubki kõiges selles, millest eelnevalt rääkisin. Tulevik ei ole kindlasti mingisugune mugavustsoon, mis ootab avasüli kõiki, kes vähegi viitsivad oma elukest edasi veeretada, elades ühte ja sama aastat 75 korda ja kutsudes seda siis eluks. Küll aga on tulevik hea meelega ootamas neid, keda juhib mingisugune sisemine sund ja tahe teha asju paremini kui eile. Tulevik on lahti neile, kes ammutavad inspiratsiooni kõigest enda ümber, sealhulgas ka lugudest ja inimestest. Inimestest, kes on erakordsed ja unikaalsed oma eluviisilt – just nii nagu me kõik. Inimesed, kes uurivad lugusid, mis on kirja pandud sadu aastaid tagasi, kuid tunnevad huvi ka tänaste juhtumiste vastu.

ET GARANTEERIDA ENDALE ja meile kõigile koht tulevikus, peame julgema jääda iseendaks ja tegema seda, mida tunneme, et on õige. See ei ole alati lihtne, kuid see on vajalik, et ellu jääda. Ja seda kõike meile kirjandus õpetabki. Tulevik on lahti neile, kes näevad oma ukseavast kaugemale ja on valmis jagama oma lugusid maailmaga ning võtma vastu lugusid, mida maailmal on pakkuda.

Kooliraamatukogude teabepäev

10. aprillil toimus Tartus Haridus- ja Teadusministeeriumi saalis kooliraamatukogude Kuna tänavu on laste ja noorte kultuuriaasta, sai ka teabepäeva kava just selleteemaliselt

Kooliraamatukogude teabepäev Taaralinnas
Kadri Haavandi

Selle kevade *uue mõtte talgud*

Vanaraamatu toimkond uudistas Tartut
Sirje Lusmägi

Maaraamatukogude sektsioon kogunes Raadile
Lea Rand

Õpetamine ja õppimine raamatukogus
Kadri Haavandi

Esimeseks esinejaks oli **Maivi Liiskmann**, Võru maakondliku kooliraamatukogude sektsiooni esinaine ja ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni juhatuse aktiivne liige, kes oma ettekandes avas Võrumaa kohalike kooliraamatukoguhoidjate ühiste käimiste ja tegemiste tausta. Võru sektsioon on juba aastaid silma paistnud aktiivse ja ühtse meeskonnana, kes lisaks kooliraamatukogude teabepäevadest ja suveseminarist osavõtule korraldavad ka kohalikul tasandil regulaarseid teabepäevi, kokkusaamisi ja üritusi, mis toetavad meeskonnavaimu ning ühistegemisi. Maivi sõnul on nende sektsiooni edu saladus just selles, et lisaks kõiki ühendavale erialale leitakse mahti ka koos meisterdada või loodust nautida ning tööjuttude kõrval niisama koos aega veeta. Võru sektsioon teeb tihedat koostööd ka naabermaakondadega, mis tuleb kasuks kulutuste jagamiselgi, kui on soovi kaugemaid esinejaid kutsuda. Maivi jagas mitmeid nippe just rahakasutuseks – eks ole ju maakondlike sektsioonide üks alatisi mõttekohti oma tegemiste finantseerimine. Ta soovitas julgelt uurida nii kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste võimalusi kui ka tutvusi ära kasutada. Maivi tänas oma ettekandes oma sektsiooni liikmeid mitmekülgse ja toetava koostöö eest ning ärgitas kõiki maakondlikke sektsioone tegevusse aktiivselt panustama.

Päeva teine esineja oli psühholoog **Maria Teiverlaur** (PhD), kelle ettekande teemaks oli biblioteraapia. Maria selgitas meile, mida biblioteraapia tähendab ning kuidas seda terapeutide ja raamatukoguhoidjate koostöös inimeste aitamiseks rakendada saaks. Eestis vähekasutatud teraapiavorm aitab tekstide tekitatud erinevate emotsioonide kaudu tegeleda probleemide ja muredega oma elus. See sobib nii lastele, noortele kui ka täiskasvanutele, kuid vajab kindlasti koostööd õppinud terapeudiga. Maria rõhutas lastele ettelugemise tähtsust psühholoogilises mõttes ning toonitas, et raamatute lugemist ei saa võrrelda muu materjali, näiteks internetis artiklite lugemisega. Tema näeb terapeudina raamatukoguhoidjates väärt partnereid ning raamatukogud võiksid olla biblioteraapilised keskused. Kuigi eesti keeles ei leidu biblioteraapia kohta kuigi palju kirjandust, on Maria Teiverlauril ilmunud temaatiline raamat *Luuleteraapia*.

Kolmandana astus meie ette **Ädu Neemre**, Tartu Linnaraamatukogu laste- ja noorteosakonna juhataja, kes tutvustas oma osakonna vahvaid tegemisi. Ädu nentis kohe alguses, et kuna rahvaraamatukogudes rõhutakse aina enam eri teavikute olemasolule, mitte eksemplaarsusele, ei saa rahvaraamatukogud alati olla kooliraamatukogudele partnerid soovitusliku kirjanduse hankimisel. Küll aga on koolid, õpilased ja kooliraamatukogud head koostööpartnerid erinevatel üritustel ja ettevõtmistel. Tartu Linnaraamatukogu laste- ja noorteosakond on väga produktiivne ürituste korraldaja – eelmisel aastal toimus koos digiüritustega kokku üle 600 ürituse rohkem kui 3800 osavõtjaga. Raamatukogus peetakse oluliseks, et noorel lugejal oleks hea olla – sealt leiab nii lebolaid kui ka istumiskohti, mänguasju kui ka rallisõidu simulaatori. Alati sisustatakse koolivaheajad mitmekülgsete meisterdamistöötubade, kooslugemiste ja mängudega. Aktiivselt osaletakse ka tudengipäevadel, pakkudes kirjanduslikke giidituure Tartu linnas. Osakonna üks populaarsemaid üritusi on lemmikloomaring, kus omanikud käivad tutvustamas oma eksootilisi ja vähemeksootilisi lemmikloomi. Koostöös Tartu linna ja Mänguasjamuuseumiga jagatakse Tartu lastekirjanduse auhinda, mille tänavu pälvis Reeli Reinaus.

Foto: Maivi Liiskmann

Taaralinnas

Kadri Haavandi
ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni juhataja

kevadine teabepäev.
üles ehitatud.

Peale imemaitsvat lõunat Werneri restoranis esinesid meile Tartu Raatuse Kooli õpilased **näitetrupist *Aplaus*** näidendiga *Vaeslaps ja talutütar*. Juhendaja Maila Jürgensoni käe all näitlevad noored esitasid oma versiooni tuntud eesti muinasjutust.

Järgmisena esines meile Tartu Kivilinna Kooli 9. klassi õpilane **Hanna Simona Allas** kõnega *Tulevik on lahti, kuid kellele?*. Uskumatult küpse maailmavaatega sõnaosav tütarlaps jagas meiega mõtet, et iga inimene ei peaks oma elu jooksul mitte ainult ühe puu istutama, et olla kindlapeale oma elus midagi ära teinud, vaid ka vähemalt ühe loo edasi jutustama. Hanna Simona rääkis veetlevalt lugude tähtsusest, raamatute elumuutvast võimest ja nii suurte kui ka väikeste eesmärkide poole püüdlemisest. Tema üleskutse mitte kaotada oma väikest pöörasust, tegemaks tegusid ja jutustamaks lugusid, ei jätnud küll ühegi saalisviibija südant puudutamata.

Kevadise teabepäeva lõpetas Tartu Linnaraamatukogu Annelinna harukogu raamatukoguhoidja **Liis Pallon**, kes tutvustas meile sügavuti kümmet noortele ja lastele suunatud uudisteost, mida kõiki teeb väärtuslikuks ealine universaalsus, kirjaniku või tõlkija keeleteadlikkus ning süžee olulisus ja asjakohasus. Ta käsitles kirjandusteoseid, mis räägivad tänapäeva ühiskonnas olulistel teemadel nagu koduvägivald, lahutus ja soostereotüübid, võimaldades kirjandusest hankida mudeleid eluga toimetulekuks. Liisi filoloogitaust võimaldab tal tutvustada teoseid viisil, mis ei anna edasi mitte ainult nende sisu, vaid ka stiili, olemust ja seda n-ö punkti, mida see raamat meis vajutab, tehes hõlpsaks raamatu soovitamise õigele lugejale ka siis, kui seda ise veel lugeda pole jõudnud. Sel aastal mahtusid Liisi nimistusse järgmised raamatud: Mairi Lauriku *Mina olen Surm*, Neal Shustermani *Challengeri sügavik*, Daan Remmerts de Vriesi *Tiigrisaar*, David Almondi *Minu nimi on Mina*, Lara Williamsoni *Poiss, kes seilas tugitoolis üle ookeani*, Reeli Reinausi *Kuidas mu isa endale uue naise sai*, Kätlin Kaldmaa *Halb tüdruk on jumala hea olla*, Aino Perviku *Hädaoru kuningas*, Kadri Lepa *Poiss, kes tahtis põgeneda* ja Kairi Loogi *Härra Klaasi pöörane muuseum*.

Head kolleegid, suveseminari kohta leiab infot ERÜ kooliraamatukogude sektsiooni kodulehelt. Kohtumiseni kooliraamatukogude suveseminaril Viljandimaal 2.–4. augustil!

Selle kevade *uue mõtte talgud*

Iga raamatukoguhoidja teab, kui oluline on kasutajate tagasiside, aga kuidas seda saada... Lennart Meri olevat kunagi öelnud: *Kallis sõber, küsimusi ongi raskem küsida, kui neile vastata.* Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu uue mõtte töörühm kutsus 17. mail 2017 mõttetalgutele *Kvaliteetne raamatukogu?*. Kohtumise eesmärk oli tutvustada uue rahvaraamatukogude kvaliteedihindamise mudeli rakendamist praktikas ning koostada soovitused raamatukogude kasutajatele suunatud uuringute läbiviimiseks.

Päeva esimeses pooles kuulati kolme ettekannet:

1. Ülevaate rahvaraamatukogude kvaliteedihindamise mudeli pilootprojektist andsid Lääne-Virumaa Keskraamatukogu direktor Kaili Õunapuu-Seidelberg ja arendusspetsialist Tiina Kriisa.
2. Rahvusraamatukogu teenindusosakonna juhtiv spetsialist Kai Välbe rääkis sellest, kuidas lihtsal viisil saada kasutajatelt tagasisidet ning korraldada paari küsimusega uuringuid.
3. Tartu Ülikooli Raamatukogu kogude direktor Kristina Pai koos Aiki Tibariga Tallinna Tehnikaülikoolist andsid ülevaate LibQUALi lugejauuringust, samuti sellest, mida teevad kolleegid teenuse kvaliteedihindamise ja kasutajauuringute osas välismaal ning mida saaksime nende kogemusest õppida.

Päeva teisel poolel toimus praktiline rühmatöö *Uuring: kasutajate rahulolu raamatukogu teenustega*, milles püüti leida võimalikult universaalseid küsimusi, mis võiks sobida nii teadus-, eriala-, rahva-, kooli- vm erinevatele raamatukogudele.

Praktilise rühmatöö tegemiseks moodustasid mõttetalgutest osavõtjad neli rühma, mille esindajatele loositi küsimustiku teemad. Eesmärk oli koostada küsimustik, mis kasutajate tagasiside abil aitaks mingi kindla probleemi lahendamisele kaasa, toetaks vajalikke ettevõtmisi või annaks ideid, kuidas lugejaid kaasates raamatukogu paremaks teha.

Püstitatud ülesannete ja töögruppides koostatud küsimustikega saab tutvuda ERÜ uue mõtte töörühma kodulehel https://bibliumt.wordpress.com/ . Osalejad lubasid lahkesti, et kõik soovijad võivad neid oma töös rakendada. Samalt veebilehelt leiate ka ettekannete slaidid.

Vanaraamatu toimkond uudistas Tartut

Sirje Lusmägi
RR-i vanaraamatu spetsialist

11.–12. MAIL TOIMUS ERÜ VANARAAMATU TOIMKONNA VÄLJASÕIDUSEMINAR TARTUS, TUTVUMAKS ÜLIKOOLILINNA UUENENUD MÄLUASUTUSTEGA. TARTUS POLNUD ILM SUGUGI KEVADINE – SADAS LÖRTSI JA LOODUSKI POLNUD VEEL ÄRGANUD, PUUD RAAGUS JA BOTAANIKAAIAS TÜHJAD PEENRAD. SELLEGI-POOLEST OLI HARIDUSJANUST RAHVAST KOHAL ROHKESTI – 15 KOLLEEGI TALLINNAST JA TARTUST KOGUNI 20.

11. mai esimene pool möödus vanaraamatuhuvilistel Rahvusarhiivi uues peahoones *Nooras*, kus kolleegid Tiina Valgma ja Jelena Vammus meid juba ootasid. Alustuseks kuulasime kohvi ja küpsiste kõrvale Tiina põhjalikku ettekannet *Noorast*, Rahvusarhiivist ja eriti Rahvusarhiivi raamatukogust. Seejärel vaatasime kõik oma silmaga üle. Väliselt meenutas arhiivihoone *musta kasti* nagu Tallinna Tehnikaülikooli uus raamatukogugi, aga töö- ja arhivaalide hoiutingimused olid vana majaga võrreldes hoopis uuel tasemel. Muidugi peab tunnistama, et Toomel asuva vana maja trükiseid ja käsikirju täispressitud kõrgetes puitriiulites ja töötajate tillukestes kabinettides oli ajaloo hõngu rohkem. Kuid mis teha – moodsad ajad.

Kuna meid oli uudistamas palju, jaotati grupp majaekskursiooniks kaheks. Meie teejuhtideks mälulabürintidesse said arhivaarid Kalev Jaago ja Liina Lõhmus. Tutvusime uue uurimissaaliga, kus külastajal on võimalik huvipakkuvaid materjale jäädvustada nii ise digiteerides (ka arhiiv saab niiviisi endale koopia) kui ka välguta pildistades. Tutvusime restaureerijate tööga ja muidugi vaatasime üle raamatukogu. Tegelikult on Tartus asuva Rahvusarhiivi raamatukogu üks Eesti suurimaid vanaraamatu kogusid ja on vanema eestikeelse trükise ning *Baltica* osas hindamatuks varasalveks.

Noora fuajees ootas külastajaid põnev näitus *Piilugem pärgamente*. Meil õnnestus kuulata ka näituse koostaja Lea Teedema selgitusi. 36 pärgamendile kirjutatud dokumenti andis Rahvusarhiivile üle Zoege von Manteuffelite perekond. Nad lahkusid Eestist 1918. aastal ja nüüd, pea sada aastat hiljem, võeti perekonnanõukogus vastu otsus loovutada oma pärusvara Eesti Rahvusarhiivile. Pärgamendid olid heas seisukorras ja kirjeldatud, kuid vajasid siiski ka restauraatorite hoolt.

Maikuu 11. päeva teisel poolel külastasime üht uut tüüpi muuseumi. Eesti Trüki- ja Paberimuuseum on eraõiguslik muuseum, mis tegutseb Aparaaditehase loomekvartalis. Algselt tegutseti eraldi – trükindusel omad entusiastid ja paberil omad –, kuid 2014. aastal liituti. Meile tutvustas vanaaegseid trükimasinaid ja trükinduse tehnoloogiat, samuti paberivalmistamise kunsti üks muuseumi asutajaid Lemmit Kaplinski. Paberivoltimise meistriklassi aga juhatas Anne Rudanovski, kes on ühtlasi Tartu Kõrgema Kunstikooli skulptuuriosakonna juhataja (muuseas, paber on väga hea skulptuurimaterjal).

2. päev, 12. mai sai täielikult pühendatud Eesti Rahva Muuseumile. Hommikupoole veetsime hoidlates, pärastlõunal aga vaatasime ekspositsiooni. Päeva alustasime

Vanaraamatu toimkond *Noorat* uudistamas. Foto: Aija Sakova

muidugi raamatukogust ja peab ütlema, et meile tundus kummalisena von Liphartite raamatukogu eksponeerimise viis: raamatukogu ülemiste riiuliteni on võimatu pääseda tõstukit kasutamata. Nii jäävad need raamatud pelgalt eksponaatideks. Kindlasti on muuseumil raamatute taoliseks paigutamiseks omad põhjendused – kes neid vanu võõrkeelseid raamatuid ikka loeb ja pealegi on need dubletid. Kuid meele teeb ikkagi kurvaks, kui raamatuid kasutatakse tapeedina. Hoidlad on muidugi põnevad – saime näha kõige mitmekesisemat vanavara. ERM-i avalik ekspositsioon aga on nii suur, et vaatamisrõõmu jätkub mitmeks päevaks. Muidugi on see ka interaktiivne, meenutades tahes-tahtmata V. Grünthal-Ridala luuleridu *Midagi heliseb, helgib ja tuikab...*, kuid sisukuse puudust neile näitustele ette heita ei saa. Olin ERM-i näitust juba korra varem vaadanud ja tegelikult peaks veel ka kolmandat korda vaatama, seda enam, et tulevikus on oodata ka palju huvitavaid ajutisi näitusi.

Maaraamatukogude sektsioon kogunes Raadile

Lea Rand
ERÜ maaraamatukogude sektsiooni juhataja

ERÜ maaraamatukogude sektsiooni tänavune teabepäev toimus 28. märtsil Eesti Rahva Muuseumis. Teabepäeval osalejaid käis tervitamas ERM-i direktor **Tõnis Lukas**, kes tutvustas põgusalt uut maja, selle võimalusi ja ümbritsevat keskkonda.

ERM-i hariduskeskuse juhataja **Kaari Siemer** tutvustas EV100 projekti *Ajarännak Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva tähistamiseks – kingitus Eestile* ja kutsus selles osalema. See ettevõtmine on osaks rahvusvahelise ajarännakute organisatsiooni Bridging Ages (vt http://www.bridgingages.com/) eestvedamisel läbiviidavast hariduslikust projektist Eesti, Läti, Leedu ja Soome vabariikide 100. sünnipäevade tähistamiseks. Nimetatud projektis on võimalik hõlpsasti kaasa lüüa kõigil Eesti muuseumidel ja koolidel. Ajarännak on Kaari Siemeri sõnutsi kõigile jõukohane, emotsionaalset ja vaimset rahuldust pakkuv, koostööd ning lõimingut soodustav üritus. Millal see ettevõtmine aset leiab? Üle-eestiline ajarännakute laine *Ajarännak aastasse 1918* toimub 7. veebruaril 2018 kl 10.00. Osaleda võib terve kooliga või ka väikese huviliste rühmaga, nii nagu sobib. Huvilised saavad osaleda ka eelnevatel koolitustel, kus omandatakse vajalikud oskused ajarännaku sisuliseks ja vormiliseks läbiviimiseks. Kui huvilistel ei õnnestunud koolitustel osaleda või midagi jääb selgusetuks, on alati võimalik saada individuaalset nõustamist. Praeguseks on juba toimunud ajarännakut kui meetodit tutvustav koolitus ning näidisajarännak õpetajatele. Kellel ei õnnestunud sellel osaleda, aga on soov infot saada, paluti kirjutada Pille Rohtlale (e-post pille.rohtla@audentes.ee). Kuna paljud maaraamatukogud teevad koolidega tihedat koostööd, siis oli see info ka meile, maaraamatukogude töötajatele huvitav ja vajalik.

RAAMATUKOGU PEAKS OMA LUGEJATELE PAKKUMA NII AJAVIITE- KUI KA ELITAARKIRJANDUST, TOONITAS KERSTI UNT.

Tartu Ülikooli maailmakirjanduse lektor ja tõlkija **Kersti Unt** tegi ülevaate tõlkekirjandusest. Ta andis soovitusi, kuidas teha valikuid, et lugejad oleksid rahul ja millistel kirjastustel tasuks pilk peal hoida. Kersti Undi sõnum oli ka see, et valikud peaksid olema tasakaalus – raamatukogu peaks oma lugejatele pakkuma nii ajaviite- kui ka elitaarkirjandust. Viimaste aastate maailmakirjanduse pilt on läinud laiemaks, globaalsemaks – enam ei ole see nii inglise- ja ameerikakeskne, vaid üsna palju tõlgitakse ka teistest keeltest.

Head kolleegid **Helle Laanpere** Võrumaa Keskraamatukogu lasteosakonnast ja **Aili Luik** Libatse raamatukogust rääkisid oma kogemuste põhjal, kuidas meelitada lapsi raamatukogusse ja neid seal ka hoida. Kui Helle Laanpere keskendus väikelastele, siis Aili Luik jagas oma kogemusi õpilastega töötamisel. Mõlemal oli häid mõtteid ja ideid, mida tasub meil kõigil oma raamatukogudeski proovida ning need on leitavad ERÜ kodulehel.

Pealelõunal jätkasid **Inge Pikkoja** Uhtna raamatukogust ja **Sven Lepa** Rahvusarhiivist topoteegi teemaga. Praeguse seisuga on topoteegid olemas Uhtnas, Adaveres ja Ares. Lähiajal avatakse ka Laeva topoteek. Sven Lepa tutvustas rahvusvahelist projekti *CO:OP* laiemalt. Topoteek on veebirakendus, mis võimaldab erakätes olevad ajaloolised materjalid (fotod, dokumendid, heli- ja videofailid jms) nähtavaks teha ja seeläbi kohalikku ajalugu näidata. Topoteek on kogukonna ühisloome platvorm. Inge Pikkoja rääkis Eesti esimese topoteegi saamisloost ja julgustas kõiki projektiga liituma. Topoteek on kui kogukonna muuseum, veebiarhiiv, mis on avatud ööpäevaringselt ja mille arendamisel saavad kõik kogukonnaliikmed kaasa lüüa.

Päeva lõpetas ringkäik ERM-i raamatukogus ja hoidlates. Raamatukogu juhataja **Maris Jaagosild** rääkis ERM-i raamatukogust, selle sisust ja arengutest. Ringkäigul hoidlatesse viidi meid sellistesse kohtadesse, kuhu tavakülastaja ei pääse. Ja see oli eriti põnev!

Õpetamine ja õppimine raamatukogus

6. veebruaril 2017 toimus Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu teatmesaalis ERÜ Noorteklubi korraldatud talveseminar, mille teemaks oli *Õpetamine ja õppimine raamatukogus*. Eesmärgiks oli kokku tuua raamatukoguhoidjad, kes suuremal või vähemal määral tegelevad lugejate juhendamise ja õpetamisega, ning samuti arutleda, kuidas saab raamatukoguhoidja end koolitada.

Vestlusringi olid palutud oma kogemusi ja ideid õpetamisest raamatukogutöös jagama erialareferent **Katri Mägi** Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogust, infoteeninduse pearaamatukoguhoidja **Sille Dammann** Tallinna Keskraamatukogust ja kooliraamatukoguhoidja **Piia Selge** Tallinna Arte Gümnaasiumist. Õppimisest ja täienduskoolitustest kui enesetäiendamise võimalustest rääkis Tallinna Ülikooli raamatukogunduse lektor **Aira Lepik**.

Kuna huvi talveseminari vastu osutus väga suureks, tuli ürituse toimumispaigaks kavandatud ruumi mahutavust arvestades registreerimine enne määratud tähtaega lõpetada. Seminari 38 osalejat tulid eri tüüpi raamatukogudest – nii eriala-, teadus-, kooli- kui ka rahvaraamatukogudest kogu Eestist.

Talveseminar oli üles ehitatud vestlusringi põhimõttel, kus oodati kõigi osalejate panust oma kogemuste, küsimuste, põnevate ideede ja aruteluteemade esitamisel. Esimene küsimus oli *Mis on õpetamine?* Enamik osalejatest arvas, et õpetamine on pea kõik, mida raamatukogus selle tegevuse alla liigitada saab. Leidus ka neid, kelle jaoks õpetamine on vaid selle info edasiandmine, mis õpetataval kinnistub, kõik muu on juhendamine. Õpetamine on raamatukoguhoidjate jaoks osa igapäevatööst. Kooliraamatukoguhoidjad on tihti ka traditsioonilise õpetaja rollis ja annavad koolitunde. Rahvaraamatukogude õpetamisfookus on suunatud eakatele ja tehnikateadmistele. Arutati õpetajale vajalike oskuste üle ning kõlama jäi arusaam, et vajalikud oskused kujunevad kogemuste abil.

Raamatukogud pakuvad lugejatele peamiselt kaht tüüpi koolitusi – nn korduvkasutatavaid koolitusi ning selliseid, mis nõuavad iga kord uut lähenemist sõltuvalt sihtgrupist (nt seadmete nagu telefonid, arvutid ja e-lugerid kasutajakoolitused). Ühtlasi arutati erinevaid nippe, mida koolituste planeerimisel arvesse võtta:

- ajapiiri mahtumise katsetamine;
- grupi tähelepanu endal hoidmine;
- sobilike naljahetkede ning näidete ja koolituse stiili valimine sihtgrupist sõltuvalt, osalejatest lähtuva keelekasutuse valimine.

Kindlasti tasuks küsida koolituste kohta tagasisidet, mis võimaldab neid edaspidi tõhustada. Ekskursioonide korraldamisel raamatukogus tasub meeles pidada, et huvitavad on ennekõike (taga)ruumid, kuhu külastajana ei pääse.

Raamatukogus tihti üleskerkivaks teemaks on lugejate koolitamine teavikute iseseisvaks leidmiseks riiulitelt. Laste õpetamiseks pakuti eri võimalusi, näiteks mänguliselt harjutada raamatute riiulisse tagasipanemist või virna raamatute järjestamist. Ka infootsingutundides tasub keskenduda elulistele ülesannetele, nt bussireisi planeerimisele, mis võimaldab harjutada reaalses elus vajalikku. Lisaks saab rakendada tugevamaid õpilasi, pannes neid nõrgemaid abistama, tagades kõigile tegevuse ja arusaamise. Laste puhul on probleemiks nõrk infoallikate hindamise oskus, mis raamatukoguhoidjate arvates algab õpetajatest, kes ei oska teemale piisavalt tähelepanu pöörata. Tudengid on reeglina mugavad ja tahavad sageli, et nende eest palju ära tehtaks. Osalejate meelest peaks olema tasuta küll juhendamine, kuidas endale vajalikku infot otsida, kuid selle väljaotsimine tudengi või mõne teise lugeja eest võiks olla tasuline teenus.

Päeva teises osas jagas Aira Lepik Tallinna Ülikooli kogemust õppekava ülesehituse

KOOLITUSVAJADUS ON NIHKUNUD KIRJANDUSE TEEMADELT TEHNIKALE JA DIGIPÄDEVUSELE, VEEL TUNTAKSE PUUDUST ERIVAJADUSTEGA LASTEGA TEGELEMISELE KESKENDUVATEST KOOLITUSTEST.

Foto: Liina Tamm

muutmises ja ainete valikus. Arutelu tekkis küsimusest, kas raamatukogundusega seotud erialade õppekavades peaks olema õpetamisega seotud aineid. Enamik oli nende ainete olemasolu poolt, samas leidus ka vastuargumente – piisaks ka võimalusest valikainete hulgast midagi vajalikku valida. Tööandjad aga eeldavad raamatukoguhoidjatelt valmisolekut õpetamiseks ja juhendamiseks. Arutelu viis edasi üliõpilase kui õppija teema juurde. Ülikool peaks kõigepealt õpetama üliõpilase õppima, alles siis saab teda õpetada ka õpetama. Olevat vähe lootust, et see juhtub kõrghariduse esimesel tasemel. Uus kõrgkoolisüsteem seab kahjuks omad piirangud ja raamatukogunduse osa õppekavades aina väheneb.

Vestlusringis leiti ühiselt, et juba töötavatele spetsialistidele võimaldatakse täienduskoolitusi küll. Pigem on küsimus töötajate motivatsioonis: kas olemasolevatest koolitusvõimalustest alati ka kinni haaratakse? Ära tuleks kasutada ka õpirände võimalusi, näiteks Erasmuse projektide kaudu. Mitu raamatukoguhoidjat jagas oma positiivset kogemust välismaa raamatukogudest õppimisel. Koolitusvajadus on nihkunud kirjanduse teemadelt tehnikale ja digipädevusele, veel tuntakse puudust erivajadustega lastega tegelemisele keskenduvatest koolitustest. Aktuaalsed teemad on ka eakatele ettelugemine ning töötute juhendamine. Nii võib öelda, et raamatukoguhoidja kannab mingil määral ka karjääriinfospetsialisti rolli.

ERÜ Noorteklubi talveseminari võib pidada igati kordaläinuks, suur huvi tõi osalema mitmekesise kogemuse ja laia silmaringiga raamatukoguhoidjad, kes muutsid vestlusringi põnevaks, harivaks ja ideid täis kohtumiseks.

ERÜ Noorteklubi nimel
Kadri Haavandi

Tallinna linn tunnustas Tallinna Keskraamatukogu direktorit teenetemärgiga

Mari Sieberk, *Tallinna Keskraamatukogu arendusjuht*

Tallinna linn andis Tallinna linna päeval, 15. mail teenetemärgi Tallinna Keskraamatukogu direktorile **Kaie Holmile**, kes pälvis teenetemärgi suure panuse eest raamatukogunduse arendamisel ning Tallinna Keskraamatukogu pikaaegse ja eduka juhtimise eest.

Kaie Holm on alates 1998. a-st Tallinna Keskraamatukogu direktor ning Eesti raamatukogunduse kauaaegne ja pühendunud visionäär. Tema eestvedamisel on loodud tallinlastele täiendavaid võimalusi raamatute laenamiseks. Alates 2008. a-st toob pealinna elanikele lugemisrõõmu Eesti ainus raamatukogubuss Katarina Jee, viis aastat tagasi avati Eesti esimene e-raamatukogu ELLU ning 22. mail e-raamatukogu OverDrive, kust Tallinna Keskraamatukogu lugejad saavad lugemiseks alla laadida inglis- ja venekeelseid e-raamatuid ning kuulata audioraamatuid. Põhjamaade raamatukogude eeskujul on Kaie Holmi eestvedamisel loodud tallinlastele teenuseid, mis on olnud suundanäitavad ka teistele Eesti raamatukogudele. Nii saavad keskraamatukogu lugejad koju laenata spordivahendeid ja muusikainstrumente, Sõle raamatukogus saab kasutada õmblustuba, keskraamatukogus mängida digipille ja kasutada graafikalauda. Kaie Holmi töid ja tegemisi iseloomustab suur huvi Eesti kultuuriruumis ja ühiskonnas toimuva vastu, ta märkab sotsiaalseid kitsaskohti

Foto: Vahur Lõhmus

Kaie Holm teenetemärgi vastuvõtmisel 15. mail 2017

ning raamatukogude võimalusi neid kitsaskohti leevendada. Nii korraldatakse raamatukogudes Eestisse saabunud uussisserändajatele ja vähelõimunud elanikele keelekohvikuid, mis pakuvad tuge Eesti eluga kohanemisel. Raamatukogu ja kogukonna koostöö edendamiseks hakkas Kaie Holm 2010. a raamatukogu tegevusse kaasama vabatahtlikke. Tema südameasjaks on alati olnud ka laste lugemisharjumuste kujundamine ning raamatukogu muutmine kohaks, kuhu lapsed ja noored on alati oodatud. Kaie Holmi algatusel ja visal eestvedamisel kingib keskraamatukogu alates 2007. a-st kõigile Tallinnas kooliteed alustavatele lastele raamatu eesmärgiga vahendada head kodumaist lastekirjandust ning kutsuda lapsi raamatukogudesse.

FIRST COLUMN

3
A writer. At the library
Karl Martin Sinijärv
The author of the piece, a poet, ponders upon the pair of words, *writer* and *library*, and comes to realise that quite a number of possible meanings have to do with it. The first one is the most common: the writer just suitably happens to be in the library and does what people usually do at the library – reads, borrows, returns, writes something. As another option, the author recalls the annual literary tours in libraries, when a slightly larger number of writers are at the library at a time, meeting the audience. According to the author, the third variant represents a bit more serious, for instance, a work relationship the author has with the library.

FOCUS: LITTLE AND BIG, LITERATURE AND OTHER THINGS

4
Not just about the youth and for the young people
Jaanika Palm
The author, a researcher of juvenile literature at the Estonian Children's Literature Centre, admits that pleasant changes can be noticed on the landscape of juvenile literature in the recent years – considerably more number of books are published for this age group than two or three years ago, the choice of literature has diversified, the quality has improved. It has been mostly caused by the changes on the publishing landscape. More and more Estonian publishers show interest in publishing works addressed directly to the young people. The majority of juvenile books on our market are translations. The works of Estonian authors make up barely a quarter of the total amount of books published for this target group.

9
The favourite character of *Kevade* in the Võru Library Night
Inga Kuljus
The Director of the Central Library of Võru County provides an overview of the 3rd Võru Library Night, held on the 10th of May. Its organisation was mostly inspired by the 130th anniversary of Oskar Luts, a popular Estonian author, and the 105th anniversary of the first edition of his novel, *Kevade* („Spring"). Creative contest for schoolchildren and the competition for electing the favourite character in O. Luts' *Kevade* took place. In the Library Night, the readers' favourite character was pronounced, being Joosep Toots.

11
What is happening during the Children's Book Days of Tartu County?
Hele Ellermaa, Anita Priks, Aasa Sulg, Heidi Piisang, Helena Stepanova, Liina Tamm
The authors mediate a vivid picture of the sixteen years long experience in organising Children's Book Days in Tartu County. The book event is usually held in two parts. In February and in March, 2–4 creative competitions are carried out at the schools and libraries of Tartu County. In the beginning of April, a Children's Book Day takes place, where all the best participants in the creative competitions accompanied by their tutors – the teachers – are invited. Frequently, a literary quiz or some other exciting contest is also held. In the Children's Book Day, the participants can meet their beloved authors of children's literature and listen to and watch interesting papers on the books related to the theme of the day.

14
The Get Online Week at Tallinn Central Library
Sille Dammann, Kristiin Meos
For the second year in turn, Tallinn Central Library participated in an all-European campaign, "Get Online Week", that was held from the 27th of March up to the 2nd of April 2017. The campaign aims to inspire people to use technical facilities and the Internet capably and confidentially. This year, special attention was paid to cyber security, e-services, and the promotion of entrepreneurship.

16
Tallinn Central Library opened an e-library containing audio and e-books in English and in Russian to the public
Eva Suik
Since the 22nd of May 2017, the users of Tallinn Central Library can also borrow audio and e-books in English and in Russian in addition to the e-books in Estonian. The OverDrive e-library provides an opportunity to read and listen to the borrowed electronic documents also offline.

PERSONAGE

17
Laidi – a patriot of Mustvee with shining eyes. An interview with Laidi Zalekešina
Mihkel Volt
Mustvee Town Library, managed by Laidi Zalekešina, the Director, was awarded the Town Libraries Deed of the Year 2016 for being a versatile service and cultural centre. What is the secret behind the success of Laidi and her colleagues? Let's take a closer look.

BOOK CULTURE

25
About researching the book history in Finland in the first decades of the 21st century
Tiiu Reimo
The article by Tiiu Reimo, PhD, the Editor-in-Chief of the Centre of Estonian Retrospective National Bibliography of the Academic Library of Tallinn University, provides an overview of what has been done in the realm of Finnish book culture studies in the 21st century.

CONFERENCES & SEMINARS

30
How should the 21st century library be designed?
Tiiu Valm
Finnish friends helped Tiiu Valm, the Director of Viimsi Library, to find an answer to the question put in the title of the article at the seminar, "Let's Design a 21st Century Library: Ideas and Inspiration", held in Viimsi on the 3rd of March.

33
How can we get the best staff?
Mihkel Volt
The 20th Winter Seminar of Memory Institutions, organised by the University of Tartu Library and held at Kääriku Sports Centre from the 1st up to the 2nd of March, was titled "How Can We Get the Best Staff?" and focused on the personnel-related issues.

THE YEAR OF CHILDREN'S AND YOUTH CULTURE

34
The future is wide open, but to whom?
Hanna Simona Allas
This year, we celebrate the Year of Children's and Youth Culture. In the present rubric, dedicated to this campaign, Hanna Simona Allas, a ninth-grade pupil at Tartu Kivilinna School, boldly takes the floor. We publish the text of her speech, she made at the Information Day for School Librarians in Tartu on the 10th of April.

ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

36
The Information Day for School Librarians in the City of Taara
Kadri Haavandi
On the 10th of April in Tartu, a Spring Information Day for School Librarians was held at the Hall of the Ministry of Education and Research of the Republic of Estonia. Kadri Haavandi, the Head of the School Libraries Section of the Estonian Librarians' Association provides an overview of the event. She writes that because the current year has been pronounced to be the Year of Children's and Youth Culture, the programme of the Information Day sprang from the theme.

37
Fresh Approach
The Brainstorming Day of the current spring
The ELA Working Group on Fresh Approach convened a Brainstorm Day, titled "Quality Library?", on the 17th of May 2017. The goal of the meeting was to introduce the ways of implementing the new model of public library service quality evaluation and to draw up recommendations for carrying out library user studies.

38
The Committee on Antiquarian Book toured Tartu
Sirje Lusmägi
From the 11th up to the 12th of May, a seminar trip of the ELA Committee on Antiquarian Book was held in Tartu to get acquainted with the renewed memory institutions of the university town. The author of the piece, a Specialist on Antiquarian Books at the National Library of Estonia, shares her impressions of the visits to the new main building of the National Archives of Estonia, Noora, the Estonian Print and Paper Museum, and the Estonian National Museum.

39
The Rural Libraries Section convened at Raadi
Lea Rand
The Information Day of the ELA Rural Libraries Section of the current year took place at the Estonian National Museum on the 28th of March. It introduced the Museum's new building, its opportunities and surrounding environment, and a project, "A Journey in Time to Celebrate the 100th Anniversary of the Republic of Estonia – a Gift to Estonia". Kersti Unt, a Lecturer in Comparative Literature at the University of Tartu and a translator, provided an overview of translated literature, Helle Laanpere from the Children's Department of the Central Library of Võru County and Aili Luik from Libatse Library shared their experiences how to coax children to the library. Inge Pikkoja from Uhtna Library and Sven Lepa from the State Archives treated the issues of topotheque. Sven Lepa introduced the international project, "CO:OP" from the wider perspective. The day ended with a tour in the Museum's Library and stacks. Maris Jaagosild, the Head of the Library, talked about the library, the content of its collections, and developments.

40
Teaching and learning at the library
Kadri Haavandi
The ELA Young Professionals Club organised a Winter Seminar, titled "Teaching and Learning at the Library", at the Academic Library of Tallinn University on the 6th of February 2017. Its goal was to bring together librarians, who are involved in advising and tutoring the readers, and to hold a discussion on the means of self-education for librarians.

NEWS

41
The City of Tallinn recognised the Director of Tallinn Central Library by rewarding her the Badge of Merits
Mari Sieberk
On the Tallinn Day, on 15th of May, Tallinn City Government decorated Kaie Holm, the Director of Tallinn Central Library, with the Badge of Merits for her outstanding contribution to the development of librarianship and a long-standing and successful management of Tallinn Central Library.

RK
3/2017

EESTI RAHVUS-RAAMATUKOGU

EESTI RAAMATUKOGU-HOIDJATE ÜHING

Toimetus-kolleegium:
Janne ANDRESOO
Kadri HAAVANDI
Gerda KOIDLA
Silvi METSAR
Reet OLEVSOO
Maris PAAS
Kristina PAI
Asko TAMME
Marje TAMRE
Ilmar VAARO
Kristel VEIMANN

Esikaanel:
Mustvee Linnaraamatukogu direktor Laidi Zalekešina
Lutsu toas

Tagakaanel:
Sadam koos rannakohvikuga, vanausuliste palvela, bussijaam ja linnaraamatukogu-kultuurikeskus mahuvad Mustvees ühele ruutkilomeetrile (kaardi allikas: Maa-amet).
Fotod: Teet Malsroos

Ilmub
6 korda aastas
Eesti Kultuurkapitali toetusel.

ISSN 0235-0351

***Raamatukogu* toimetus**

Toimetaja
Mihkel VOLT

Keeletoimetaja
Gerli EERO

Kujundaja
Margit PLINK

Aadress:
15189 Tallinn,
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu

www.nlib.ee/ajakiri

nlib.ee/ajakiri

RK

3/2017

nlib.ee/ajakiri